

Деян Колев

Антония Кръстева

Теодора Крумова

Истории край огнището

УЧЕБНА ТЕТРАДКА за ученици от 2 до 4 клас

АСТАРТА
2004

СЪДЪРЖАНИЕ

РОМИТЕ В БЪЛГАРИЯ И ТЕХНИЯТ ФОЛКЛОР	9
ПРИКАЗКИ ЗА ЖИВОТНИ	18
БАСНИ	23
ВЪЛШЕБНИ И ЛЕГЕНДАРНИ ПРИКАЗКИ	27
РЕЛИГИОЗНИ ПРИКАЗКИ	31
АНЕКДОТИЧНИ ПРИКАЗКИ	39
НОВЕЛИСТИЧНИ ПРИКАЗКИ	45
ПРЕДАНИЯ И ЛЕГЕНДИ	56
СВАТБИТЕ И СВАТОСВАНЕТО	66
Годежът и вечерта преди сватбата	69
Сватбата	72
РОМСКИ ПРАЗНИЦИ	77
Банго Васили (Васильовден)	78
Башнуден (Петльовден, Ихтимя)	82
Рамазан Байрам и Курбан Байрам	85
Патраги (Великден)	86
Гергьовден (Ерделез)	88
ЛИТЕРАТУРА	94

Скъпи приятели,

Навярно сте чували, че някога най-хубавите приказки са се разказвали край огнището. В дългите и студени зимни вечери, тогава когато хората са нямали телевизор или компютър, децата са сядали край домашното огнище и са молели за едно нещо - за приказки. Най-старият човек в къщата - бабата или дядото - е започвал да разказва стари-престари истории: приказки, предания, легенди, с които е пренасял своите внуци в един друг свят - света на народното творчество. Свят, в който възшебствата стават всеки ден, в който доброто винаги побеждава, а честността и справедливостта са върховен закон.

Така е било при всички народи по света. Така е било и при ромите.

Днес, когато имаме електричество, телевизор и компютър, народното творчество на нашите предци ни е също така нужно. Нужен ни е светът, който народното творчество разкрива пред нас, нужни са ни честността и справедливостта от този свят. За да бъдем по-добри и по-щастливи.

Вие знаете, че в нашето Отечество България живеят различни народи - българи, турци, арменци, власи... Живеят и стотици хиляди роми. Ромите са народът, който и до днес е запазил живи хилядолетни традиции, множество приказки, предания, легенди, обичаи и песни. И до днес при ромите можете да видите сладкодумна стара баба или дядо да разказва с часове стари истории на слушащите я в захлас внуци.

Ние взехме тези истории от огнището на ромското народно творчество и направихме учебното помагало "Истории край огнището", което вие използвате в часовете по "Фолклор на етносите - Ромски фолклор". Сега държите в ръцете си учебната тетрадка "Истории край огнището". Както подсказва нейното име, тя е допълнение към едноименното учебно помагало. Прелиствайки страниците на тази учебна тетрадка, вие ще имате възможност да направите няколко неща:

- **ДА ЗАТВЪРДИТЕ НАУЧЕНОТО** от учебното помагало. Част от задачите в тетрадката ще ви подтикнат да преговорите и осмислите прочетеното в учебното помагало. Това няма да ви е излишно, защото знанието, което не се преговаря бързо се забравя.

- **ДА ДОПЪЛНИТЕ ЗНАНИЕТА**, които сте получили, изучавайки учебното помагало. Затова на много места в учебната тетрадка има допълнителна информация, която следва думите "Знаете ли, че...".

- **ДА ПРОУЧИТЕ ИНТЕРЕСНИ ВЪПРОСИ**, които са свързани с наученото в учебното помагало и засягат пряко вашия роден край, както и нещата, които ви възбудват днес. Около вас е пълно с хора, които пазят спомени за стари истории, за това което някога се е случило, както и за много неща, които днес са почти забравени. Може би дори във вашето семейство или вашия дом има такива хора. Учебната тетрадка, която държите в ръцете си, ще ви даде най-обща насока за това как да получите нови знания от тях.

• ДА НАПРАВИТЕ МНОГО ИНТЕРЕСНИ, ПОЛЕЗНИ И ЗАБАВНИ НЕЩА.

Знанието е ценно, защото помага на човек да направи по-лесно и по-добре нещата, които са необходими в живота му. Надяваме се, че знанията, които сте получили в часовете по ромски фолклор, ще ви помогнат да направите нещата, които сме ви поставили като задачи в учебната тетрадка.

• ДА СЕ ЗАБАВЛЯВАТЕ. Знанието е свързано не само с усилия и трудности при усвояването му, но също така с удоволствие и забавление, защото прави човека по-богат. В тетрадката ще видите много ребуси, кръстословици и други забавни игри. Надяваме се искрено да се забавлявате, докато ги решавате.

Тъй като учебната тетрадка ще ви даде възможност да направите всички тези неща, задачите, заложи в нея, са няколко различни типа. За ваше улеснение всеки тип задача има свой знак. Вижте основните знаци с основните типове задачи:

открийте в текста

граматически задачи

помислете

проучете

направете или нарисуйте

забавни игри

брейнсторминг (мозъчна атака)

допълнителна информация

от страниците на историята

ЖЕЛАЕМ ВИ УСПЕХ И МНОГО ЗАБАВЛЕНИЯ!

Ромите в България и техният фолклор

1. Разделете се на два екипа.

I ЕКИП

Нека всеки от екипа да запише 10 думи, които свързва с ромите

II ЕКИП

Нека всеки от екипа да нарисова по един предмет, който свързва с ромите или така, както си ги представя.

Сравнете работата си с тази на другите ученици от екипа. Отбележете най-често повтарящите се неща. Сравнете работата на двата екипа.

Какво ви прави впечатление?

Кое е най-типично за ромите?

Коя група е успяла по-пълно да представи техния живот?

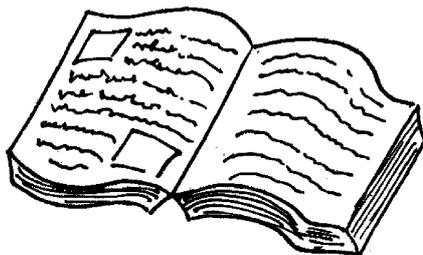
Преценете вие - кой в двата екипа се е справил най-добре?

2. Разгледайте картата. Оцветете Индия в червено, Египет - в жълто, а Балканския полуостров в зелено. Нанесете с пунктирна линия пътя, по който минават ромите от Индия до Европа и разклоненията, на които се разделят.

3. Какво означава името “Ромà”? На какъв език е то? Какво знаете за този език?

---

4. Какъв език говорите вкъщи? Запишете на своя език думите. Ако говорите български попитайте бабите и дядовците си дали те знаят тези думи на някакъв друг език.

баща _____
 майка _____
 Бог _____
 красив _____
 добър _____

хляб _____
 дявол _____
 сутрин _____
 дете _____
 момиче _____

5. Какво знаете за заселването на славяни и прабългари на Балканския полуостров и за създаването на българската държава? Сравнете го със заселването на ромите по следните признаци:

Признак	Българи	Роми
Кога се заселват?		
От къде идват?		
Имат ли предводител и ако да, как се казва той?		
Създават ли държава (ако да - напишете името ѝ, ако не - в коя държава живеят)		
С какво се занимават?		
Какъв език говорят?		

6. Игра: ПОЗНАЙ КОЙ СЪМ АЗ

Изберете петима от вашите съученици. Нека се разберат помежду си кой от тях кого иска да представи: йерлии, калдараши, рудари, българи или турци, но без да казват това на класа. След това с жестове и знаци, но без думи, те трябва да опишат съответната група така, че останалите да я познаят. Печели този, на когото най-бързо познаят групата.

7. С какво се занимават вашите родители? Организирайте среща с тях. Поканете ги в класната стая и ги помолете всеки да разкаже за един традиционен занаят, който се практикува или се е практикувал в неговото семейство.

8. Направете КЪТ НА ЗАНАЯТИТЕ. Подредете традиционни предмети или инструменти, използвани във вашето семейство, както и предмети, произведени от вашите родители, баби и дядовци. Поставете обяснителен текст към всеки предмет.

Погледнете как са направили това учениците от ОУ “Любен Каравелов” в с. Кардам, Поповско и от ОУ “Кл. Охридски” в с. Гагово, Поповско.

9. Моят род. Попитайте вашите родители, баби и дядовци откъде идват и кога са се заселили. Запишете.

---

10. Направете изложба в класната стая или в училищната библиотека на тема “Историята на нашия край”. Нека всеки да донесе стари снимки, дрехи или предмети от историята на своя род. Запишете каква е историята на някои от снимките и предметите. Поставете тези истории също в изложбата.

ОБОГАТЯВАЙТЕ ИЗЛОЖБАТА ПРЕЗ ЦЯЛАТА УЧЕБНА ГОДИНА!

11. Какъв е химнът на ромите? Изпейте го. Направете илюстрация към текста.

12. Нарисувайте ромското знаме.

13. Ако на мястото на цифрите поставите съответните букви от азбуката ще получите поговорка. Открийте я!

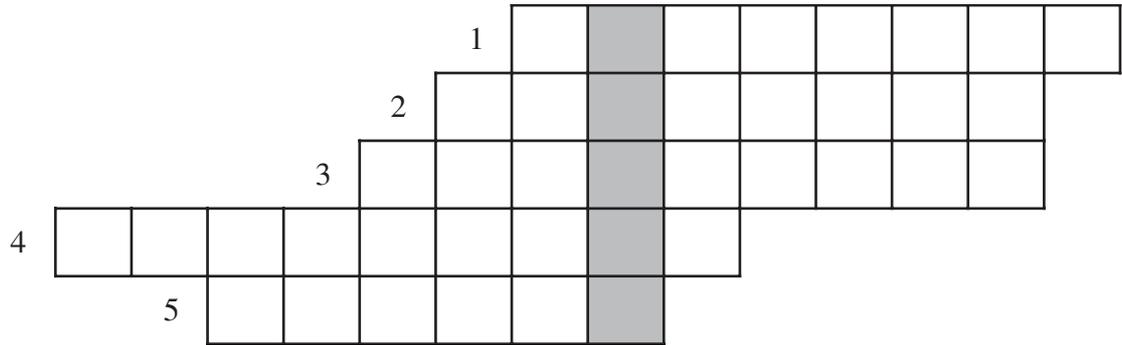
14	1	17	15	5		15	19	12	9	24	1	3	1	26		18	6	
					,													

18		3	6	18	6	12		14	17	1	3		6		14	1	10	
																		-

5	15	2	17	9	30	19		14	1	17	15	5	

14. Решете кръстословицата. При правилно попълване, в оцветените квадратчета отвесно ще получите държавата, от която тръгват ромите.

1. Голяма империя, разположена върху Мала Азия и Европа, през която минават ромите.
2. Свещен език в Древна Индия.
3. Една от трите групи роми, заселени в България.
4. Второто име на сръбски композитор - автор на ромския химн "Джелем, джелем".
5. Ромското име на празника Петльовден.

ОТИНДИКЪМ ЕВРОПА

Вашата задача в тази игра е да извървите пътя, по който саминали ромите от Индия към Европа. Този път е изпълнен с много трудности. Виетрябва да минете през тях и да отговорите на въпросите, които ви се изпречат.

Играта се играе със зарче и пионки. Всеки играч има своя пионка, която поставя на старта. Премества я толково полета, колкото покаже зарчето. Прочита въпроса, който съответствана на мерва полето и отговаря на него. Ако не успее, връща се две полета назад. Ако попадне на черно поле - пропуска ход. Попадне ли на поле с кесия с жълтици - хвърля още веднъж. Полето с ноти означава, че трябва да изпее песен. Ако попадне върху поле със стрелка и цифра върху нея, премества пионката си толково полета, колкото са посочени от цифрата. Ако в полето има самострелка - поема в посоката, указана от стрелката. Ако попадне върху кораба, играчът трябва да разкаже приказка, за да стигне до другия бряг. Победител е този, който пръв стигне до момичето със стомната.

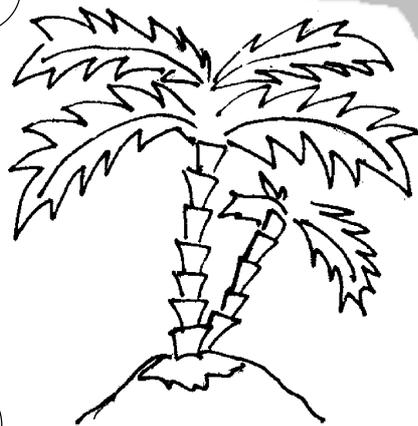
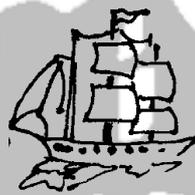
УСПЕХ!

1. Какво означава **рома**?
2. От къде идват ромите?
3. Какво знаете за Индия? С какво я свързвате?
4. Защо ромите са наричани египтяни?
5. Щефан Вили
6. санскрит
7. Кой е езикът на ромите?
8. Назовете три ромски думи!
9. Византия
10. Лом, дом, ром
11. Посочете Мала Азия на картата!
12. Защо ромите са се представяли за египтяни?
13. Какво означава думата **Банго**?
14. Какво означава думата **Девла**?
15. Какво означава думата **Бенг**?
16. Какво означава думата **Маро**?
17. Какво означава думата **Шукар**?
18. Кой са ромските групи в България?
19. агупти
20. Кой са йерлиите?
21. Каква религия изповядват йерлиите?
22. Избройте няколко групи йерлии.
23. Какво означава думата калдараши?
24. Кой са калдарашите?
25. Откъде идват калдарашите?
26. С какво се занимават калдарашите?
27. Как е на ромски **хляб**?
28. Кой са рударите?
29. Какъв език говорят рударите?
30. С какво са се занимавали рударите в миналото?
31. От къде идват рударите?
32. Изпейте ромска песен, която знаете.
33. С какъв занаят се препитават рударите?
34. Кой са ромските думи за **Бог** и **Дявол**?
35. Какви богове почитат ромите?
36. Какви празници празнуват ромите?
37. Какъв е празничният календар на ромите?
38. Разкажете за един ромски празник по избор.
39. Кой е ромският химн?
40. Изпейте ромския химн.
41. Кое е ромското знаме?
42. Какво означава ромското знаме?
43. Какво е **чакра**?

ЕВРОПА

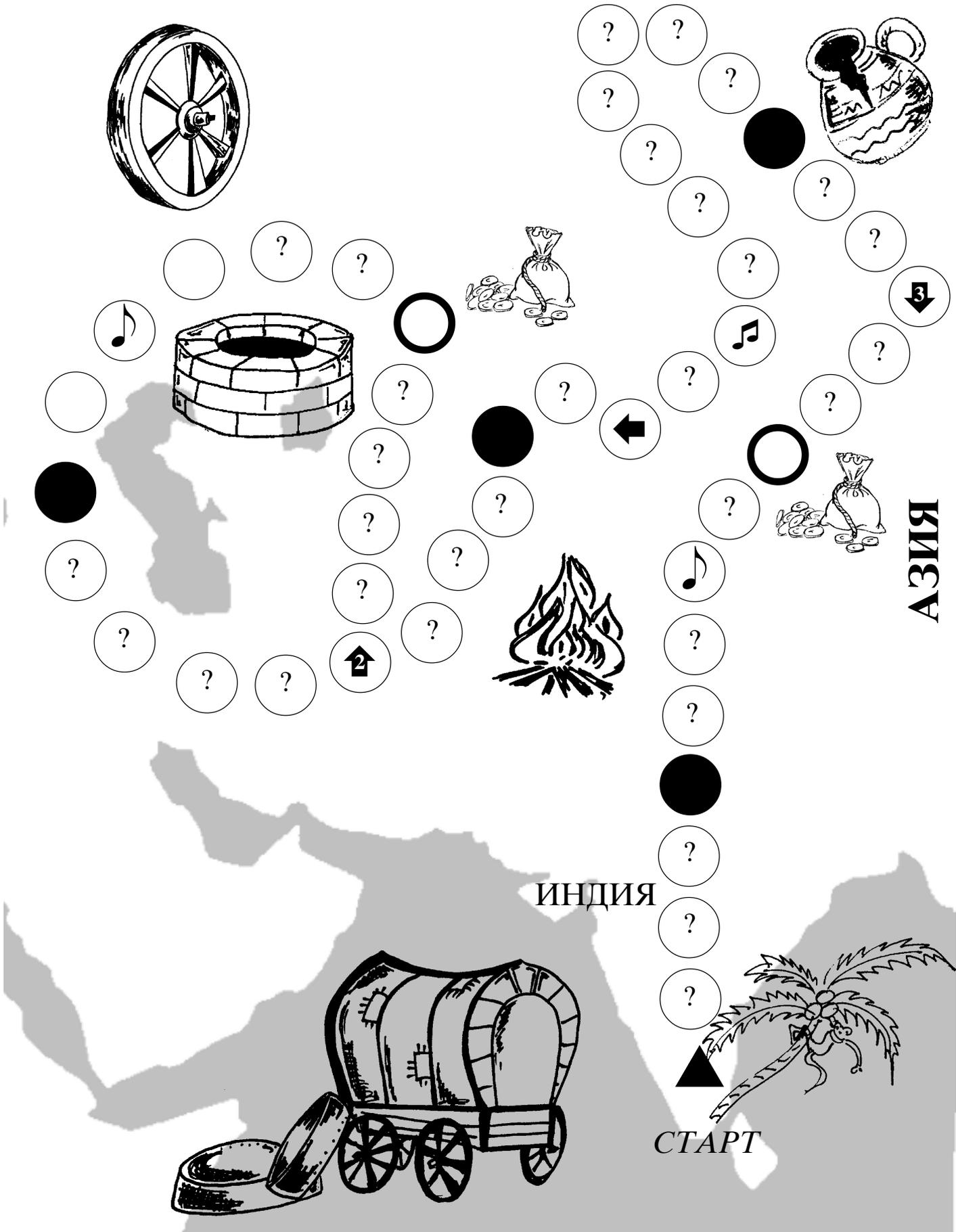

ФИНЛАЈ

АФРИКА

ЕГИПЕТ

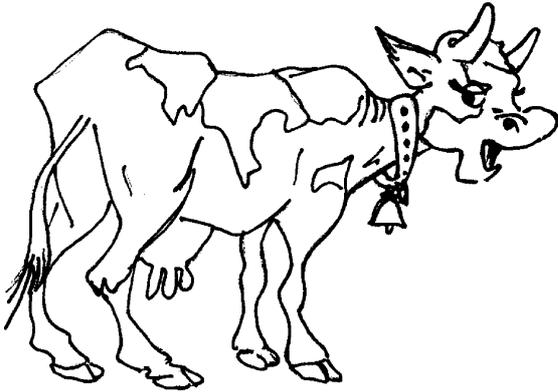

2

Приказки за животни

1. С какво се отличават приказките за животни? Запишете!

---

2. Прочетете отново приказката “Цигулката на щъркела”. Запишете какви човешки качества притежава щъркелът и обяснете защо мислите така. Подкрепете с думи и изрази от текста.

Познавате ли хора, които притежават същите качества?

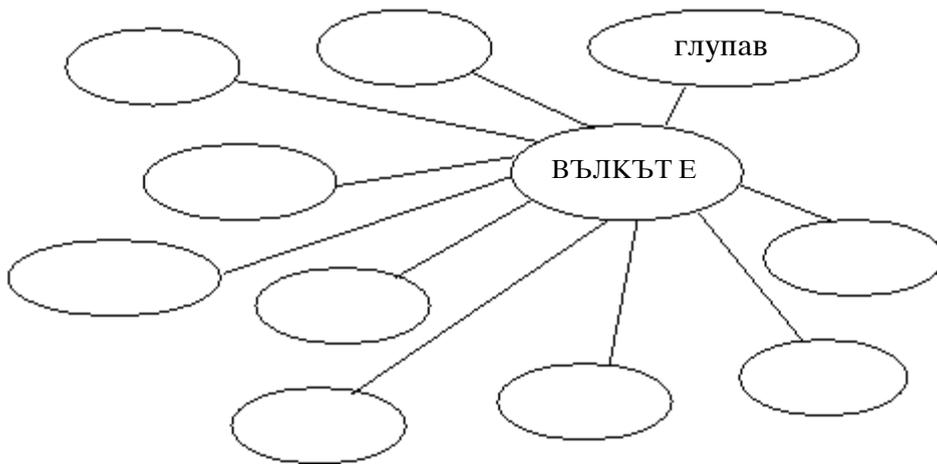

3. Помислете за българска поговорка, която би подходдала на приказката. Запишете я!

---

4. Вече прочетохте няколко приказки, в които главен герой е вълкът. Какво е общото между тях? Опишете какъв е вълкът в тях. Изредете десет прилагателни, с които можете да опишете вълка. Подредете ги след това по азбучен ред.

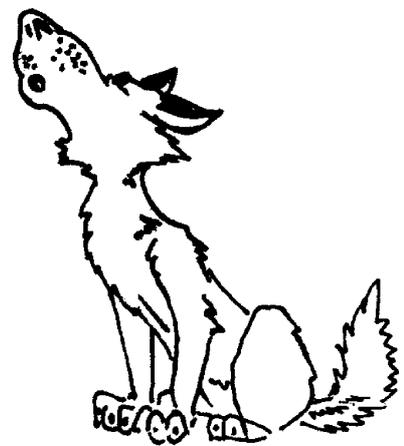
5. Помислете: защо народът описва вълка по този начин. Това доближава ли го или го отдалява от истинското диво животно?

6. Кои изрази в приказката “Болен здрав носи” описват глупостта? Намерете ги в текста и ги запишете.

---

7. Опишете лисицата по същия начин, по който описахте вълка по-горе. Сравнете ролята ѝ в различните приказки. Изредете десет прилагателни, с които можете да опишете лисицата. Подредете ги след това по азбучен ред.

---

8. Какво означава поговорката “Вълкът козината си мени, но нравът не”? Напишете своя приказка с това заглавие. Изберете най-хубавата приказка и я драматизирайте.

9. Намерете и запишете поговорки за мързела и глупостта.

---

10. Ако сте автори, какъв край ще измислите за приказката “Вълкът и мечетата”? Запишете!

---

11. Как оценявате постъпката на лисицата и на вълка в приказката “Вълк и лисица”? Кой моменти не ви харесват и защо? Запишете.

---

12. По какво можете да познаете, че това е турска народна приказка?

13. Кой изречения са въпросителни? Открийте въпросителните изречения в приказката “Болен здрав носи”. Препишете ги в тетрадките си и ги превърнете в съобщителни. Кой препинателни знаци показват дали едно изречение е въпросително или съобщително?

14. Образувайте формите за множествено число на прилагателните имена от приказката “Вълкът и мечетата”:

- вашата (майка) _____
- червена (боя) _____
- бяла (муцуна) _____
- кафява (глава) _____

15. Открийте грешките в следния абзац и го редактирайте. Препишете го правилно в тетрадките си!

Така двамъта приятели си хапнали слатко, слатко. Не слет дълго време те пак нямали какво да ядат и решили отнову да потарсят прихрана в гура-та. Този път вълка чул нещо и казъл:

- Лисо, чувам блеене на кузи, май съ наблизу.

И наистина блиската полянка била опсипана с бели кузички, водени от млат офчар. Лисицата казала:

- Вълчо, първо да помислим, че ако ни хванад ште ни пребият от бой.

16. В игрословицата са зашифровани имена на животни. Те могат да бъдат скрити водоравно (от ляво на дясно и от дясно наляво), отвесно (отгоре-надолу и отдолу-нагоре) и по диагоналите. Открийте ги!

Ж	А	Щ	Л	Е	Б	И	З	О	Н	К	П
Л	А	К	А	Ч	Н	А	О	Г	Н	У	Ж
А	М	Г	Л	У	Е	В	Г	Р	З	М	И
М	Ч	У	О	К	Г	Ъ	С	К	А	И	Р
А	З	Щ	В	О	Л	Л	И	С	И	Ц	А
Ц	С	Е	И	Ъ	Т	К	О	Н	У	А	Ф
В	А	Р	Б	Я	В	В	Г	С	О	М	Ф
О	Ж	Ц	Ч	Р	А	К	Р	А	В	А	Х
Ц	К	О	С	Ю	А	П	Е	Т	Е	Л	Д

бивол, бизон, вол, вълк, гну, гушер, гълъб, гъска, жираф, зебра, кон, кос, крава, кумица, куче, лама, лисица, лос, лъв, овца, петел, рак, сова, сом, чакал

17. Открийте коя поговорка е скрита по-долу като замените цифрата със съответната буква от азбуката.

3	27	12	11	27	19	■	11	15	8	9	14	1	19	1	■	18	9	■	13	6	14	9	
■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■
14	15	■	14	17	1	3	27	19	■	14	6	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■
■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■

Басни

Баснята е единотнай-старите жанрове в литературата. Произхожда предимно от устното народно творчество, отразява битаначовека и служи като нравоучител. Баснята е възникнала от приказките за животни. Нейни основни герои са животни, растения, предмети, които се проявяват като хора — с човешки черти. Басните осмиват и изобличават лошото в човешките взаимоотношения. Те са огледало на човешките пороци и недостатъци.

Басните на Езоп

Езоп е древногръцки писател. Според една антична легенда той бил роб на известен философ. Благодарение на своето остроумие той често спасявал честта и достойнството на своя господар.

Мъдрите жреци от храма на бог Аполон обаче не могли да се примирят с това, че той е по-мъдър от тях. Те решили да го победят не с ум, а с коварна измама - обвинили го в кражба и Езоп бил хвърлен от скала в морето. Постъпката на жреците била наказана от бог Аполон, който изпратил чума в Делфийския храм.

Кон и Магаре

Един човек имал кон и магаре. Веднъж, като вървели заедно, магарето казало на коня:

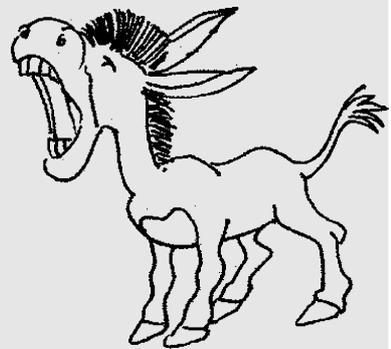
- Вземи от моя товар, ако искаш да остана живо.

Конят не го послушал. Магарето паднало от умора и издъхнало.

А когато стопанинът сложил целия товар на гърба на коня, та дори и магарешката кожа, той извикал с жален глас:

- Тежко ми на мене, нещастника! Какво ми дойде до окаяната глава! Не пожелах да взема малко от товара и ето сега нося всичко, дори и кожата!

Баснята разкрива, че когато големите и малките живеят другарски, те един друг ще се спасяват в живота.

19. Защо за герои на баснята авторът избира точно коня и магарето?

20. Каква е поуката от баснята? Как е изразена тя?

Басните на Петко Р. Славейков

Петко Р. Славейков е родоначалникът на българската литература за деца и юноши. Поставя началото и на българския детски периодичен печат.

П. Р. Славейков не само събира народни мисли и мъдрости, не само пише и превежда, но и издава книги, редактира вестници. Автор е на множество стихотворения, преведени приказки, събирач на пословици и поговорки, баснописец. Той е един от първите преводачи у нас на “Робинзон Крузо”.

ОРЕЛ, РАК И ЩУКА

Орел и рак, и щука
не зная по каква сполука,
такваз им работа дошла
да теглят наедно кола.
И ето - те се впрягат,
напъват се, напъват -
ей тъй, че ще се пукнат чак,
а пустите кола не мръдват пак.
Те можеха покара
най-лесничко товара,
но на! Орелът, кат крилат,
все теглил нависоко,
кир рачо теглил наназад,
а щуката - в дълбокото...
Кой крив, кой прав, - не знам:
товарът и до нине там.
Несговорна дружина
не могат си почина.

21. Каква случка описва авторът?

В каква ситуация е подходящо да разкажете баснята? Научете я наизуст!

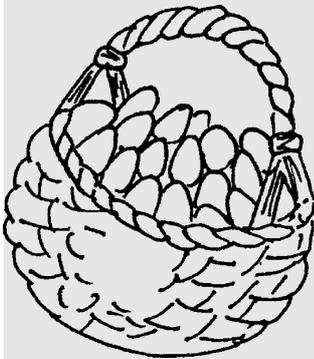
22. Коя пословица от дадените най-добре изразява поуката от баснята:
СГОВОРНА ДРУЖИНА ПЛАНИНА ПОВДИГА.
В ЗАДРУЖНА КЪЩА НЕМОТИЯ НЕ ВЛИЗА.
РАБОТАТА ДА СЕ БОИ ОТ ТЕБ, А НЕ ТИ ОТ НЕЯ.

Басните на Лафонтен

Жан дьо Лафонтен е френски творец. Неговите басни забавляват и поучават повече от четири века своите малки и големи читатели. Основните мотиви за своите поучителни разкази Лафонтен черпи от индийските разказвачи на мъдри преживелици и от народните приказки.

Творчеството на Лафонтен е изразително, забавно, богато на емоционални преживявания. То е истинско богатство на мъдрост за децата от различни епохи. Сред най-популярните творби на Лафонтен са басните “Лисицата и гроздето”, “Кокошката със златните яйца”.

Кокошката със златните яйца

Имаше едно време една необикновена кокошка, която всеки ден снасяше в един тъгъл на кокошкарника по едно златно яйце, което блестеше като малко слънце.

Стопанинът на кокошката, един стар скъперник, всеки ден проверяваше теглото на яйцата. Той все се оплакваше, че не били по-големи, и въздишаше:

- Ех, да имах смелостта да тегля ножа на кокошката си? В тялото ѝ сигурно ще намеря някое голямо съкровище и ще стана най-богатия между хората.

След като се колеба известно време, най-сетне се реши: закла я и можете да си представите колко поразен остана, когато видя, че вътрешността на кокошката със златните яйца по нищо не се различава от тая на обикновените кокошки?

Той започна да скубе косите си и да плаче, ала всичко беше напразно. Скъперникът загуби изведнъж и яйцата, и кокошката.

Който много иска остава с празни ръце.

23. Какво иска да каже авторът с последното изречение на баснята?

Вие срещали ли сте такива алчни хора?

24. Как разбирате народната мъдрост?

АКЪЛ ДО КОЛЯНО, УМ ДО ГЛЕЗЕНИ.

СКРОМНОСТТА КРАСИ ЧОВЕКА.

ХИТРАТА СВРАКА - С ДВАТА КРАКА.

Басните на Стоян Михайловски

Стоян Михайловски е познат като автор на “Химн за Кирил и Методий”. Наред с прославата на солунските братя и на славянската писменост той се слави като първомайстор-баснописец в българската литература.

Басните на Михайловски, създадени преди повече от сто години, и днес са актуални с идеите си. Героите в тях са птици, животни, предмети, които изразяват човешките пороци и добродетели. В басните се отрича мързелът и високомерието, подлостта и егоизмът, подлизурството и лицемерието. Известни басни на Стоян Михайловски са “Секира и търнокоп”, “Орел и охлюв” и др.

ОРЕЛ И ОХЛЮВ

На върха на една ела,
сред Стара планина
орелът съгледал гадина нищожна
гърбата,
рогата,
по-мръсна от змията,
от дявола по-грозна!...
- Какво е туй нещо тука?
извикал царят на въздуха:
“А, виждам, охлюв!... Игралото
на естеството,
животец в една черупка,
подвижна кратунка,
гневът или смехът на божеството...”
- Каж ми, жалко ти творение,
как се покачи тъй високо?
- С пълзене! -
извика
рогата гадина.

25. Как вие разбирате баснята?

Вълшебни и легендарни приказки

1. Кои приказки са вълшебни? Запишете.

---

2. Напишете кратко съчинение на тема “Защо хората имат нужда от вълшебни приказки?”

3. Кои изрази от приказката “Заварената и доведената дъщеря” отразяват характера на мащехата? Препишете ги.

---

4. С кои думи авторът е описал кръстницата? Запишете ги.

---

5. Прочетете приказката “Бабата, дядото и многото деца”. Защо тя не може да се случи наистина?

6. Каква е постъпката на бабата и дядото в приказката “Бабата, дядото и многото деца”? Обяснете защо мислите така.

- а) разумна
- б) лоша
- в) интересна

14. В турския фолклор Настрадин Ходжа винаги е стар и мъдър човек, до когото се допитват всички, дори самият падишах. Защо според вас в приказките за Хитър Петър Настрадин Ходжа винаги става за смях? Помогнете си, като отговорите на въпроса кога са създадени тези приказки и кой е техният автор.

15. Разделете в две колони думите според вида им - прилагателни или съществителни:

добър, вятър, ветровит, умен, наивен, зид, село, улици, алчен, гладен, глад, глупав, майстор, майсторски, лъжа, лъжлив.

ПРИЛАГАТЕЛНИ

СЪЩЕСТВИТЕЛНИ

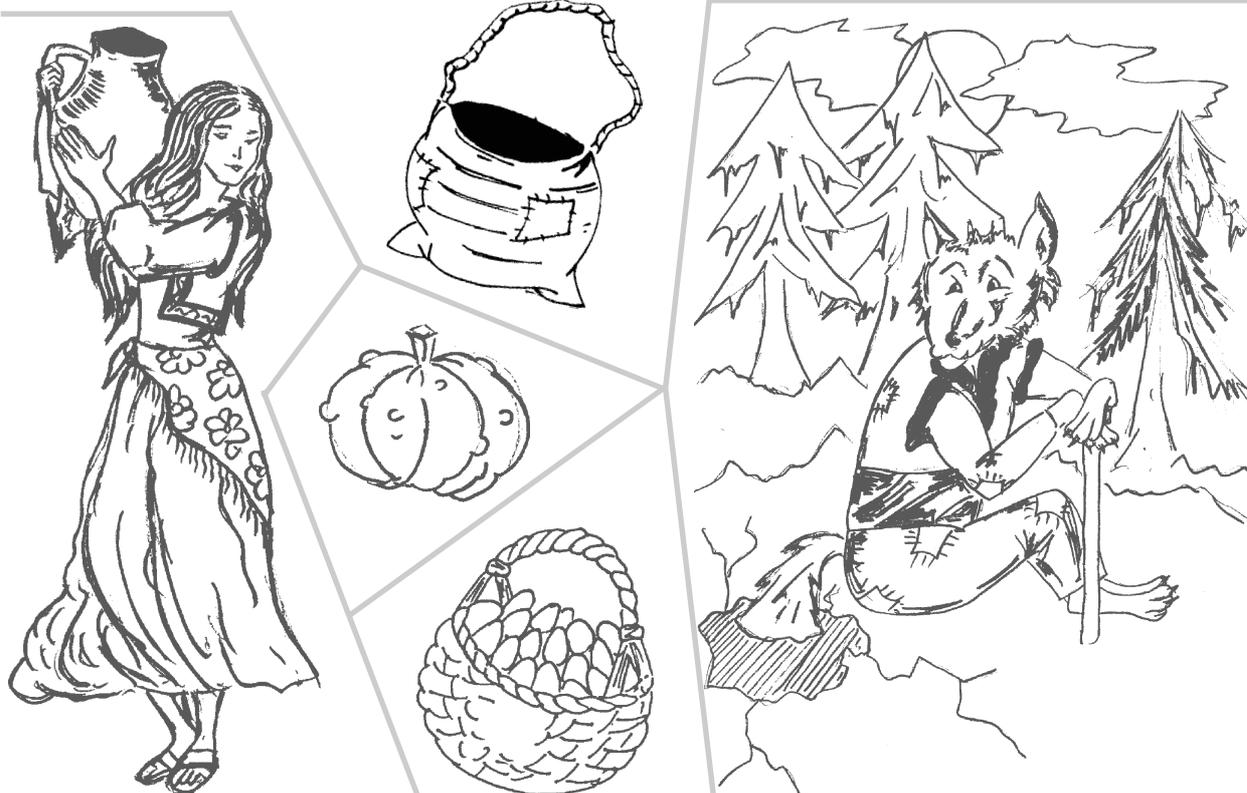

---

16. Оцветете и посочете от кои приказки са илюстрациите!

Религиозни приказки

1. Кои приказки са религиозни? Запишете.

---

2. Какво представлява религията?

3. Кои религии познавате?

4. Разделете се на три екипа. Прочете дадената по-долу информация за трите световни религии. Направете таблица и ги сравнете - по какво си приличат и по какво се различават? Запишете общите неща между трите религии.

Християнство

Християнството е една от трите световни религии, изградена около живота, учението и смъртта на Исус от Назарет (Исус Христос). Християнството възниква в Палестина (Мала Азия) през I в. То се ражда в люлката на еврейската религия (юдаизъм), тъй като и Исус, и неговите последователи (апостолите) са евреи.

Според религията, Исус е избраният Божи син, изпратен от своя баща да помогне на хората да се спасят от греховете си като повярват в него и неговата *саможертва*. Той е разпънат на кръст и смъртта му трябва да изкупи човешките грехове. Всички страдания обаче ще бъдат възнаградени в Деня на Страшния съд, когато Христос ще слезе на земята отново, мъртвите ще възкръснат, а Господ ще раздаде справедливост на всички, живи и мъртви - наказание за грешниците и спасение за праведните.

Свещените книги в християнството са Старият и Новият Завет. Старият завет разглежда историята на юдейския народ (евреите) до раждането на Исус Христос, а Новият завет (четирите евангелия, написани от неговите ученици) - живота и учението на Исус.

Официално християнството е признато за религия през IV в. от римския император Константин Велики.

Днес християнството се разделя на три големи клона: католицизъм, православие и протестантство. Негови последователи са около два милиарда души.

ЗНАЕТЕЛИ, ЧЕ...

Мюсюлманите също не отричат съществуването на Исус Христос, но не вярват в неговата божественост. Не вярват, че е Божи син. Според тях той е само пророк като останалите. Исус присъства в Корана, но с ислямското име Иса.

Проучете дали, според ислямската религия, Исус е бил разпънат и е възкръснал след това!

5. Потърсете и запишете какво представляват евангелията? За какво разказват те?

---

6. Към кой от трите големи клона спадат повечето християни в България?

7. Кога българите приемат християнството? Как става това? Ако все още не сте учили за това в часовете по родинознание и роден край, помолете вашия учител да ви разкаже.

Ислям

Ислямът възниква през VII в. в Мала Азия. Той е *монотеистична* религия (почита се само един бог) и до известна степен прилича на християнство. Вярващите в исляма се наричат *мюсюлмани*. Те вярват в съществуването на един бог, който се нарича Аллах. Неговият пророк на земята е Мохамед - човек, който трябва да изведе своя народ към спасение. През 622 той бяга в Медина, който (заедно с гр. Мека) се превръща в свещен за мюсюлманите град. В исляма съществуват много строги закони, чиято цел е да се запазят отношенията в обществото и между отделните хора. Ислямският закон се нарича **шерият**, а свещената книга на мюсюлманите се нарича **Коран**. В Исляма съществуват пет точки на вярата - (1) вярата в Бог; (2) в ангелите; (3) в свещените книги (Корана); (4) в пророците и (5) в Деня на Страшния съд. Ислямската религия много бързо се разпространява по целия свят още през средновековието.

8. Какво означава думата мюсюлмани?

ЗНАЕТЕЛИ, ЧЕ...

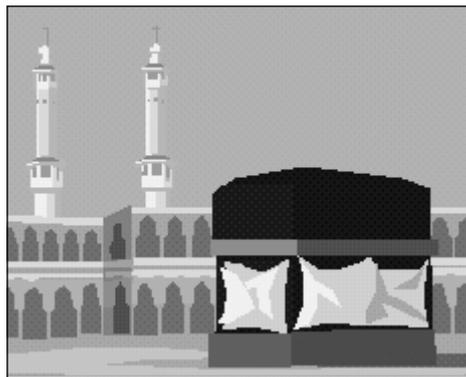
Християните и евреите са имали специален статут сред мюсюлманите поради това, че почитат Библията, свещената книга. Те били наричани "хоранакнигата" и имали право на религиозна независимост. Това означава, че можели свободно да практикуват религията, която изповядват.

ЗНАЕТЕЛИ, ЧЕ...

Свещените градове Мека и Медина се намират в днешна Саудитска Арабия (открийте я на картата), на брега на Червено море.

Свещеният за мюсюлманите черен камък Кааба в град Мека, на който трябва да се поклонят всички вярващи в Аллах.

9. Съществуват няколко любопитни факта за Червено море. Открийте ги!

Монотеизъм - вярата в един бог (моно = един, тео = бог)

Политеизъм - вярата в много богове (поли = много)

Статут - положение в обществото

10. Какво е пророк?

11. Какво означава Денят на Страшния съд? В кои религии се среща той?

БУДИЗЪМ

Будизмът възниква в Индия около 500 г. пр.н.е. Историята разказва следното: Младият принц Гаутама толкова се разстроил, като видял как хората страдат, че напуснал двореца на баща си, за да открие как светът може да стане по-добър. Отишъл да живее в самота в една гора, за да може да се пречисти и помогне на хората. Там той създал новата религия, известна като будизъм, а него самият започнали да наричат Буда ("просветен"). Буда учи на състрадание и отказване от насилието. Днес будизмът е разпространен в Индия, Китай, Тибет, Япония и други азиатски страни.

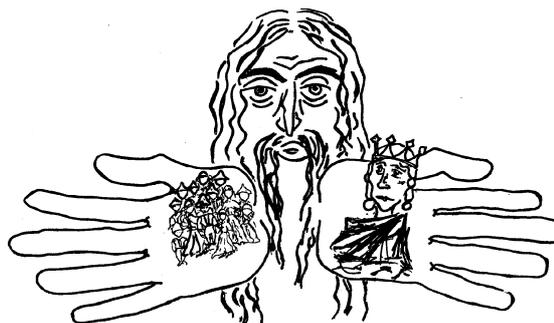

Будистки храм

12. Чували ли сте досега за будизма?

13. Към какво се стремят трите религии? Направете таблица, в която да ги сравните.

14. Прочетете отново приказката за цар Дал. Превърнете пряката реч

в непряка и я запишете в тетрадките си. Проучете на коя легенда от свещените книги ви напомня тя? В коя религия?

15. Знаете ли и други приказки, които разказват за Господ и съдбата на ромския народ? Попитайте вашите баби и дядовци. Запишете ги.

16. Сравнете ромската и българската приказка за орисията на двата народа. Напишете с по няколко изречения каква е орисията на българи и роми:

българи

роми

---

17. Какво настроение носи приказката “Българската земя хубава”? Каква по характер музика подхожда на приказката?

18. Чуйте приказката за ромската орисия от касетата с ромски приказки. Чуйте я първо на български, а след това и на ромски. Как звучи тя на двата езика? Дори и да не разбирате думите на ромски, слушайте мелодията в гласовете на разказвачите.

19. Каква орисия бихте дали вие на ромите? Защо? Представете си, че имате тази сила да раздавате съдбите на народите. Запишете как ще изглежда вашата приказка. Илюстрирайте я.

---

23. В текста на приказката “Ромска орисия” подчертайте съществителните имена. Извадете ги в тетрадката и определете граматическите им признаци: вид, род, число и членна форма.

24. Образувайте нови думи от следните:

земя

племена

коне

дете

25. Обяснете значението на думата “език”.

а) пряко _____

б) преносно _____

26. Попълнете пропуснатата буква и напишете думата за проверка.

о давна _____

рисано _____

къп _____

късани _____

с бирал _____

нар дил _____

тиде _____

т рпелив _____

пашка _____

т рба _____

п хнал _____

пр твори _____

27. Подредете думите така, че да образуват правилни изречения:

Много се случило това отдавна Господ много по земята когато още ходел. Орисия тръгнал раздава той да веднъж. Благословил минал племе го едно през, него през друго минал и благословил, племена и така обиколил всички. Търговия с едни орисал със орисал други занаяти, направил скотовъдци трети, четвърти водят да войни. Било нещо с племе така всяко надарено, препитава което с да се другите от различава и да се. Ромите само орисано още били не.

---

28. Редактирайте!

Та по него време решил дядо Госпот да си раствори хазната, да раздаде на човешкия род всякакви земни блага. Повикал народите и всички души. Само американците ги нямало, защото Колумп още не бил открил Америка. Наредили се народите на опашка пред Божия престол: най-напрет застанали англичаните, защото те се смятали за най-богатите, най-силните, най-мъдрите - във всичко най... най! Пък на края на опашката се гушали българите - те винаги били такива сръмежливи, тарпеливи и вярвали, че Дядо Боже, който всичко може и за тях ще е помислил.

29. Запишете кои двойки букви могат лесно да бъдат сгрешени. Защо?

Пример: б/п

Анекдотични приказки

1. Какво означава думата “анекдот”? Потърсете в тълковния речник разликата между анекдот и басня. Запишете определенията на двете думи:

анекдот

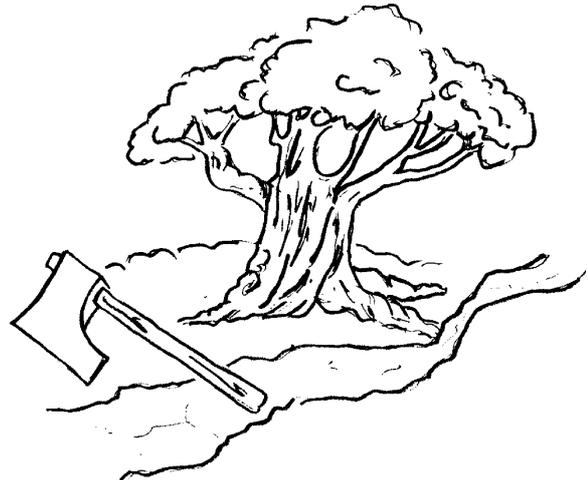

басня

---

2. Драматизирайте приказката за сistrото. Подгответе си предварително:

- ❖ лопата за вадене на хляб
- ❖ калпак за овчаря
- ❖ кавал

Разпределете ролите на:

- ❖ Бабата
- ❖ Фиданката
- ❖ Брадвата
- ❖ Огъня
- ❖ Реката
- ❖ Овчаря
- ❖ Мишките
- ❖ Котката
- ❖ Стопанката

3. Знаете ли друга подобна приказка? Ако не - попитайте вашите баби и дядовци. Запишете я и я разкажете на останалите си съученици.

4. Съставете своя приказка с подобен сюжет. Обявете конкурс в класа за най-интересна приказка. За победителя изработете картонена корона.

5. Какво друго заглавие бихте поставили на приказката “Когато дядо ходел на училище”?

6. Какъв е чорбаджията от приказката? Подкрепете с изрази от текста:

---

7. Напишете: каква е за вас ползата от училището?

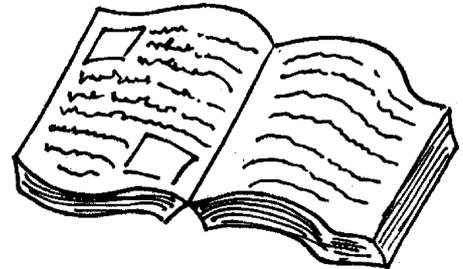

---

8. Прочетете отново приказката “Опак Султан”. Защо султанът е наречен opak? Подкрепете отговора си с изрази от текста.

---

9. Каква мелодия бихте композирали към тази приказка?

10. Прочетете “Богатството на циганина”. Съставете друга приказка със същото заглавие. За да си помогнете, запишете първо на един лист всичко, което смятате, че е ценно за ромите. Можете да съставите и повече от една приказка. Най-хубавата приказка препишете четливо на отделен лист и я закачете на стената в класната стая.

11. Прочетете “Богатството на циганина”. Извадете в две колони прилагателните и съществителните. Свържете ги две по две. Как познавате кое прилагателно към кое съществително се отнася? Съставете по 5 нови изречения с прилагателните и съществителните, които извадихте. Запишете ги.

---

12. Поставете пропуснатите букви:

Един ден Оп__к С__лтан __годил сина си и вдигнал г__ляма сва__ба. На сва__бата, която щяла да продължи четиридесет дни и нощи, ко__ите на__бягвания станали на третия ден. Наградата за п__рвенеца била голяма: к__мили, о__це, кози и злато. Но наградата се давала не на ездачите, а на конете.

Сва__барите се с__брали на мястото на на__бягването, к__дето били наредени точно деветдесет и девет коня. Всички притаили дъх в очакване на началото. Точно тогава Оп__к С__лтан изляз__л пре__всички и се пр__викнал.

13. Определете рода на съществителните имена и ги членувайте. Съставете изречения с две от тях.

котка _____
огън _____
баба _____
река _____
стопанка _____
овчар _____
кавал _____

---

14. Членувайте съществителните имена в изреченията.

Петел__помолил близки__дъб.
Навел се дъб__и петел__закачил звънчето си.
След малко петел__си поискал звънчето.

15. Някои съществителните нарицателни имена могат да бъдат и съществителни собствени, например роза, лилия... Допълнете списъка. Запишете ги така, че да личи, че са съществителни собствени имена.

---

16. Подчертайте прилагателните имена от текста на приказката “Когато дядото ходел на училище”. Извадете и определете граматическите им признаци (вид, род, число, членуване).

---

17. Запишете производни думи на думата *награда*. Съставете словосъчетания с тях.

---

18. Извадете глаголите от приказката “Опак Султан”. С кой въпрос ги откривате? Определете числото и лицето на първите 5.

---

19. Разделете се на два екипа. Прочетете отново приказката “Когато дядо ходел на училище”. Нека първият екип извади всички въпросителни изречения, а вторият - възклицателните.

20. Запишете от едната страна синоними, а от другата антоними на дадените думи

СИНОНИМИ		АНТОНИМИ
○	немотия	○
○	алчен	○
○	неграмотен	○
○	размътвам	○

Съставете изречения с тези думи.

21. Открийте коя българска поговорка е скрита като заместите цифрите със съответната им буква в азбуката.

16	15		5	15	2	17	6		3		16	27	11	27	12	1		18		
		-																		

20	13	14	9	19	6				15	19	11	15	12	11	15	19	15		3	
							,													

17	1	30		18		12	20	5	9	20	6	

22. Нарисувайте илюстрация към приказката “Богатството на циганина”. Каква песен, според вас, би изпял той - измислете я и я запишете!

23. ИГРА: Моят предмет

Всеки ученик държи някакъв предмет. Дете прави описание на един от предметите и който отгатне своя предмет, го показва и казва: “това е моят предмет”. При сходни предмети - може да се описват и частите. Тук е много важен начинът на описание на предмета.

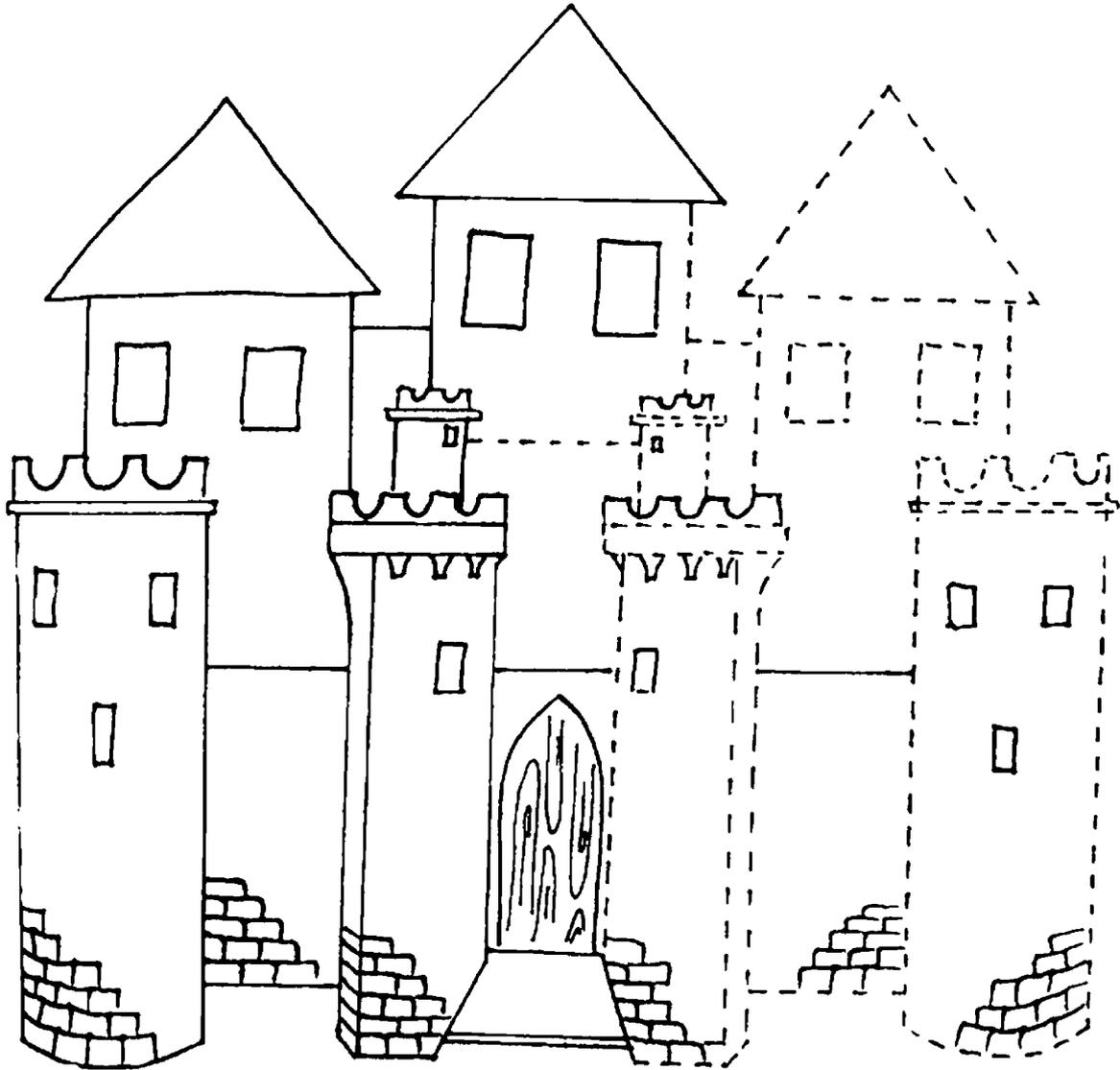

24. ИГРА: Дума-близък

Учителят казва различни думи и учениците отговарят с думи, които се римуват с предложените. Може и думи, които са близки в смислово отношение на подадената - синоними. Ученик може да отговаря втори път само при условие, че няма друго желаещо дете да отговаря.

25. Довършете линиите и оцветете рисунката.

Новелистични приказки

**1. Кои приказки са новелистични?
Запишете.**

---

2. На какво са символ златото и среброто и на какво - змиите и гущерите? Подкрепете с изрази от текста на приказката “Момичетата, които перяли вълна”. Помислете за други приказки, в които отново става въпрос за злато и сребро и за змии и гущери.

---

3. Какво означава поговорката “Приятел в нужда се познава”?

4. Помислете и обяснете - защо съдията от приказката “Приятел в нужда се познава” е издал такава присъда. Коя част от текста ви помага, за да откриете отговора?

5. Запишете пословици и поговорки за приятелството.

---

6. Съчинете друг край на приказката “Човек от късмета си не може да избяга”.

---

7. Открийте в приказката думите, с които разказвачът описва бедността и тези, с които описва богатството.

---

8. Как ще опишете характера на богатия съсед? Обосновете се.

9. Съчинете друга приказка, но със същото заглавие. Приказката е “Кой каквото прави, за главата си го прави!”

---

10. На коя българска поговорка ви прилича заглавието на приказката?

11. Запишете други поговорки със същата поука.

---

12. Богата или бедна е жената, замесила питата? Посочете думи от текста, които показват това.

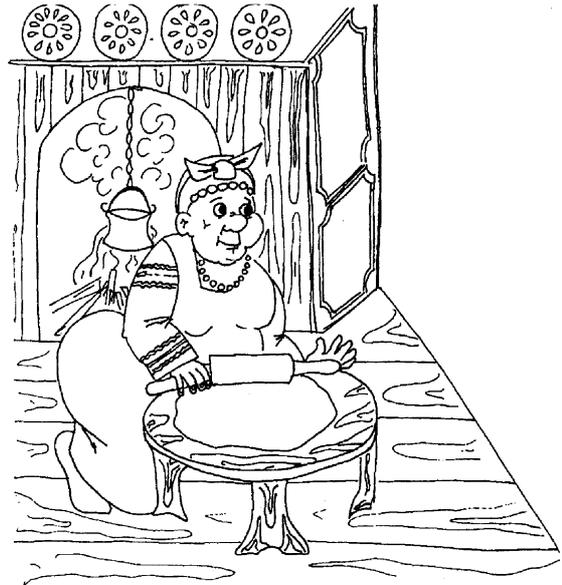

---

13. Коя страна от човешките взаимоотношения отразява приказката?

14. Можем ли да кажем, че жената е получила справедливо или несправедливо наказание? Защо? Кое е справедливо и кое - несправедливо в наказанието ѝ?

15. Запишете, как бащата на момичето в приказката “Младият ром и грозната чорбаджийска дъщеря” описва качествата на дъщеря си? Срецу всяко определение запишете смисъла, който чорбаджията влага в него.

16. Мъдър ли е чорбаджията? В какво се състои мъдростта му?

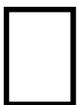

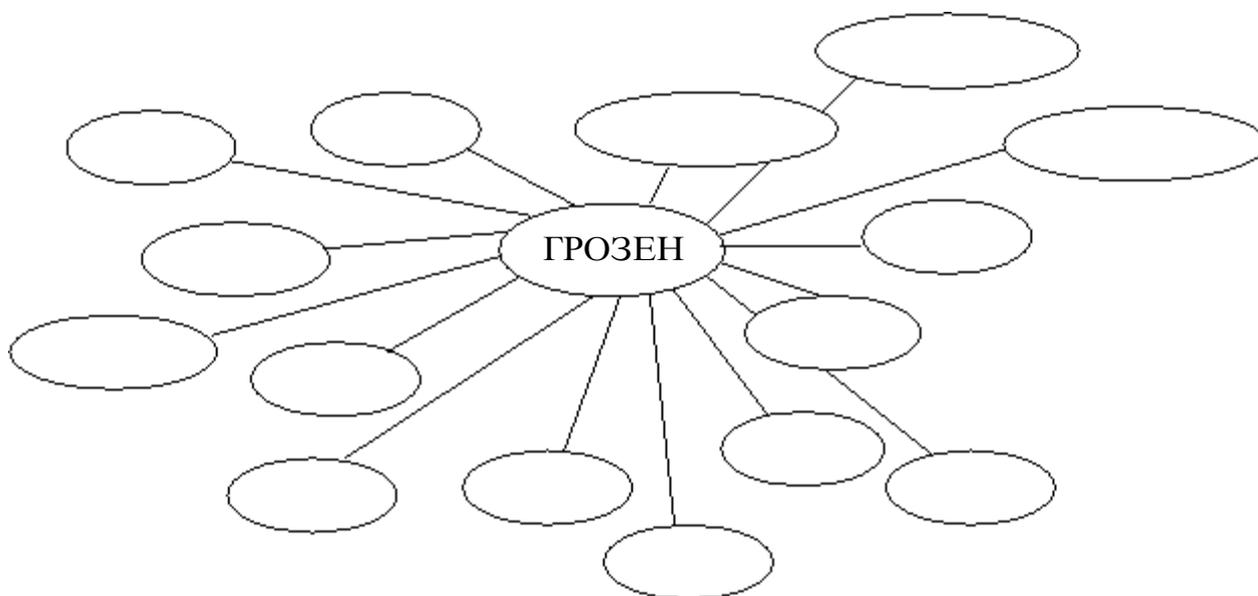
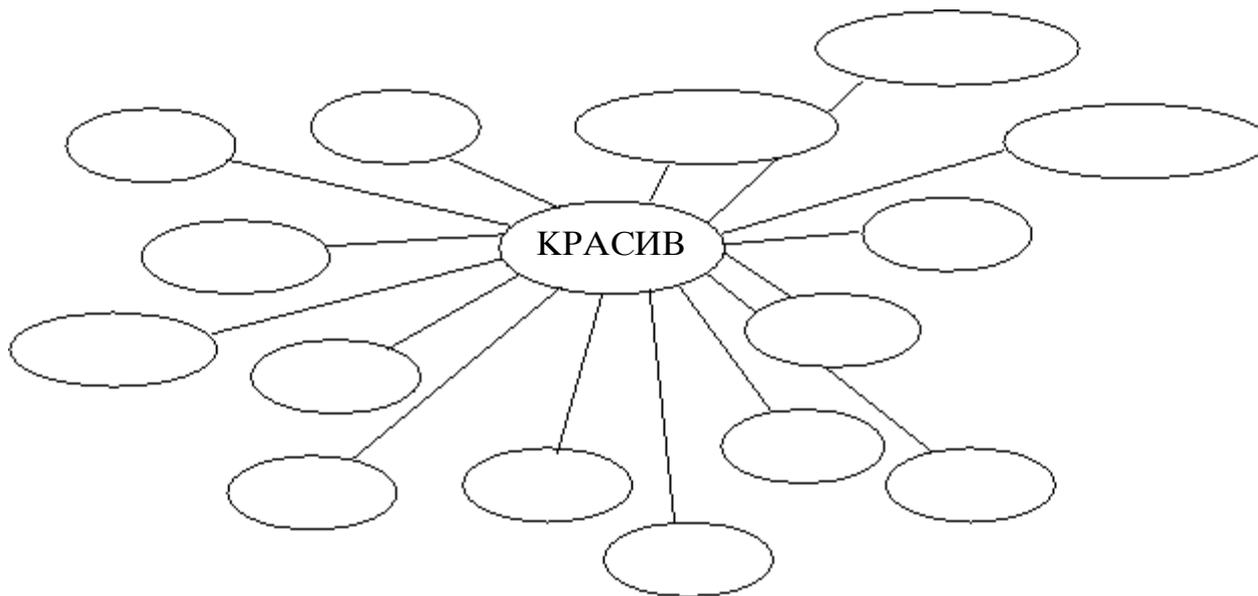
17. Брейнсторминг (мозъчна атака)

17. Брейнсторминг (мозъчна атака)

Разделете се на два екипа. Нека всеки от двата екипа проведе “мозъчна атака” (*брейнсторминг*) - единият за думата “красота/красив”, а другият - за думата “грозота/грозен”. Това можете да направите по следния начин. Напишете думата на отделен лист. Около нея записвайте всички асоциации, свързани с нея. Разменете листите си с другата група. Разгледайте асоциациите на тяхната думата. Въз основа на това, което те са написали, напишете с няколко изречения какво те разбират под тази дума. Чуйте и техните изводи за вашите асоциации.

За двете части на задачата разполагате с по 5 минути.

18. Кои страни от сватбените обичаи при ромите разкрива приказката “Младият ром и грозната чорбаджийска дъщеря”? Помислете, как в миналото (а някъде и днес) е ставал изборът на булката и младоженеца?

19. Кои качества са били най-ценени в бъдещия зет и в бъдещата булка?

20. Как ще определите постъпката на чорбаджията в “Чорбаджийски грях”? Справедливо ли е заради тази постъпка той да бъде наказан по този начин?

21. Какво според вас означава “добър живот” за чорбаджията и какво - за ангелите? Защо се разминават мненията им?

**22. Как е определен грехът в приказката?
Намерете точния израз и го препишете.**

---

23. Кой, според вас, е най-големият грях? Запишете.

---

24. Кои изрази в приказката “Кръвта вода не става” отразяват произхода на младия цар? Запишете ги. Към коя ромска група принадлежи?

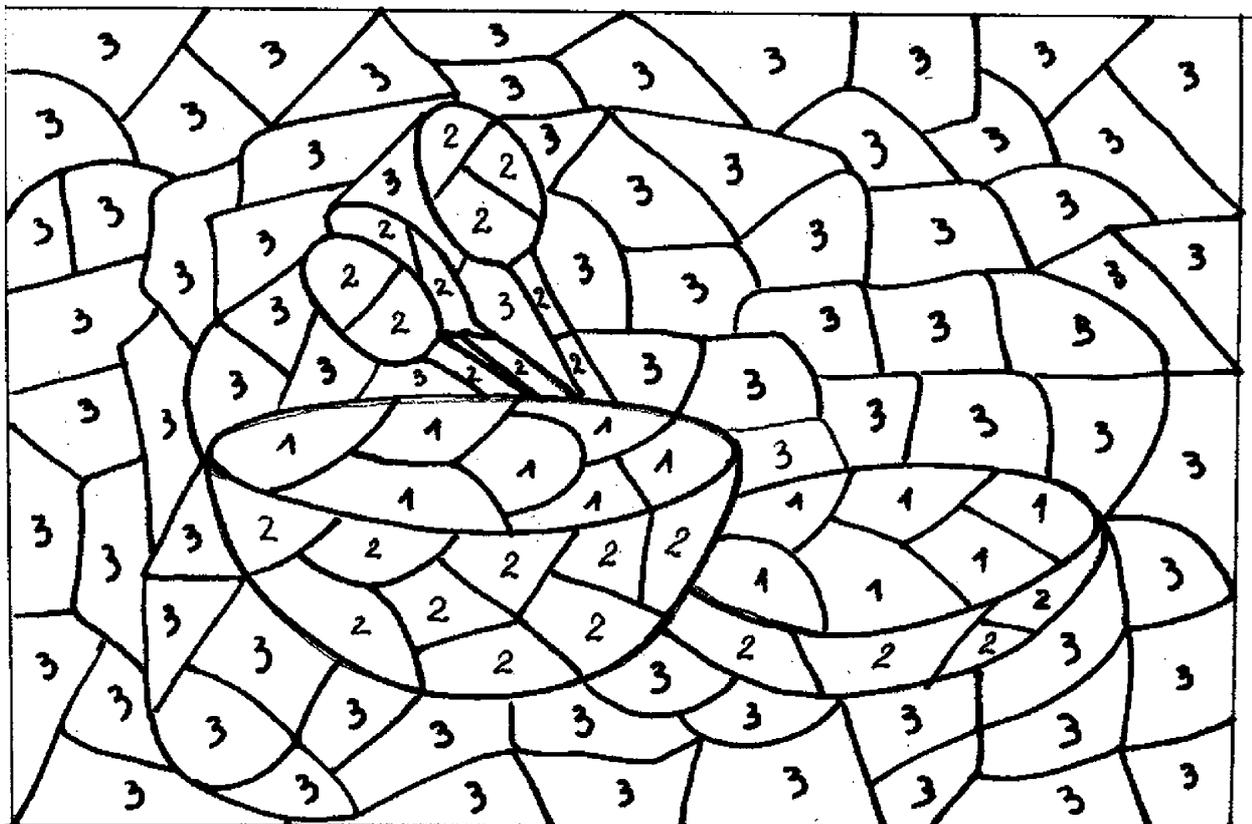

---

25. Открийте скритата рисунка, като оцветите:

1 - в жълто, 2 - в кафяво, 3 - в синьо

ЗНАЕТЕЛИ, ЧЕ...

Приромитечесто се среща практиката да се осиновява дете. Това обикновеноставатогова,когато всемейството няма син,независимо колко дъщери има.Нерядко осиновеното дете е българче,но веднъж влязло в семейството,никой вече не прави разлика между децата.

26. Преразкажете приказката, но сменете произхода на детето. Представете си, че то е било от групата на музикантите или от групата на кошничарите. Как ще се развие приказката тогава?

27. Как разбирате думите от “Приказка за бъчвата”:

ДОКАТО ИМА СЪГЛАСИЕ В СЕМЕЙСТВОТО, ЩЕ ИМА И ЧЕСТИТ ЖИВОТ.

В КЪЩА, В КОЯТО НЯМА СЪГЛАСИЕ - ОГЪН ДА Ц ГОРИ.

28. Запишете какво символизируют отделните части на бъчвата!

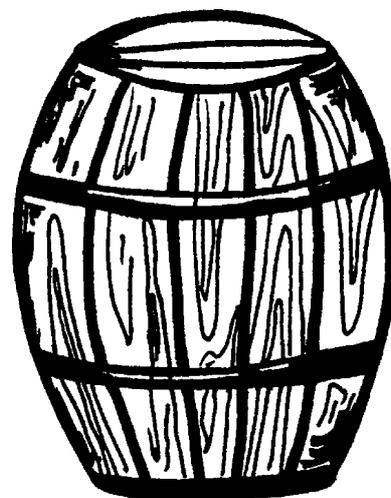

---

29. Познавате ли подобна легенда, но от българската история? Коя е тя? Каква е поуката в нея?

30. Прочетете началото на приказката “Бедния си остава беден, а глупавия от глупостта си пати”. Допишете вие края ѝ.

Бедния си остава беден, а глупавият от глупостта си пати

Имало навремето двама братя. Те били много бедни, нищо си нямали. Единият от тях не бил с ума си. Всеки ден лудият оставал в къщи, а другият брат отивал да работи на богатшите. Днес, утре, така всеки ден... Връщал се вечер в къщи, носел брашно или каквото друго му давали чорбаджиите, но то едва стигало колкото да не умрат от глад. Един ден бедният отишъл в гората. Ослушал се той по едно време - едно дърво взело да скърца. Огледал го той - старо дърво. Цъгър-

цъгър. Прибрал се вечерта в къщи, но тъй като не бил изкарал нищо през деня двамата братя си легнали гладни. През нощта обаче, този, който бил ходил в гората, сънувал странен сън - сънувал, че в корените на старото дърво е скрито злато. Скочил бързо той и въпреки, че още било нощ събудил лудия си брат и му рекъл:

- Ставай, да ходим бързо в гората. Сънувах, че в корените на старото дърво е скрито злато! Хайде, ще станем богати и никога вече няма да си лягаме гладни! Ставай да отидем да отсечем дървото.

Вдигнали се двамата бедняци и отишли в гората, изкоренили дървото и изкопали цял казан със злато. Умният брат казал на лудия: "Иди вземи от попа една крина, да измерим златото, но не му казвай за какво ти е". Те били толкова бедни, че нямали даже и крина. Лудият брат отишъл при попа, ама нали си бил глупав, казал му:

- Дядо попе, дай крината, че ще мерим златото! А, не, обърках се - житото ще мерим.

---

31. Открийте скритата рисунка като оцветите:

a - в червено, *б* - кафяво, *в* - светло зелено,
г - жълто, *д* - тъмно зелено, *е* - синьо

34. Редактирайте текста и го препишете правилно. Поставете съответните препинателни знаци.

Имало едно време тримъ приатели един ден единия оттах гу убвинили ф тешко пристапление бес да е виновен получил презофка от съдъ зъпочнъл да съ чуди къкво да прави

---

35. С коя от двете букви се пишат думите? Запишете.

О или У?

ч__рбаджия

постр__ил

мил__стиня

__плашен

благ__дарил

А или Ъ?

яб__лка

минав__л

кр__сива

к__смет

каз__л

36. Напишете формите на прилагателните имена за мъжки род. Съставете изречения с две от тях.

малко _____

сладко _____

гордо _____

слънчева _____

---

37. Свържете глаголите със съществителните имена.

деца

злато

моста

жената

пеела

оставих

играели

преминал

38. Образувайте сложни изречения от простите:

Имало едно време един ром. Той бил много беден.

До него живеел един човек. Той бил много богат. Това не пречело на комшулъка им.

Взел си той гъската. Прибрал се вкъщи. Повече не направил опит да спасява съседа си от сиромашията. Туй ли ти е късметът, каквото и да правиш от него не можеш да избягаш.

Превърнете сложните изречения в прости:

Веднъж, като минавал през чуждо село, дочула го една жена.

Прибрал се той в къщи, но много скоро го заболял стомахът.

Изпищяла от уплаха чорбаджийката, защото разбрала, че това е същият старец, на който е дала питата.

---

39. Свържете със стрелки изразите от лявата и дясната страна така, че да стане ясно какъв е видът на изречението. Препишете изреченията, като поставите съответните препинателни знаци.

Ех, какви хубави върби	Съобщително
Защо ме излъга	Възклицателно
Чеда мои, аз вече си отивам	Въпросително

---

40. Кръстословица. Попълнете пропуснатите букви.

				П	О		А	Р		К	
				Р	О		И				
У	Ч		Н	И	К						
				К	А		Н	А		А	Л
	И	Г		А		К					
	П	Р		З	Н		Ц	И			
		В		К	А	Н			Я		
		О		И	Ч	А					

Предания и легенди

1. Какво представляват преданията и легендите? Запишете.

---

2. Запишете въпроси към текста на легендата “Предание за Банго Васили”. Задайте ги на другарите си.

---

3. Потърсете думи и изрази от текста, които показват смелата постъпка на Банго Васили. Запишете ги.

---

4. Какво знаете за Васильовден? Разкажете.

5. Попитайте вашите баби и дядовци за други легенди за Васильовден. Запишете ги по-долу. Илюстрирайте ги. Ако е необходимо направете илюстрацията на отделен лист.

---

6. Прочетете “Мит за хората”. Какво в текста ви подсказва, че това е предание, а не истинска история? Запишете го.

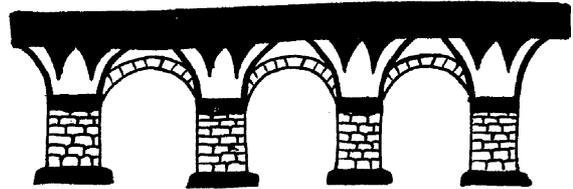

---

7. Какви сравнения са използвани в текста? Открийте ги и ги препишете.

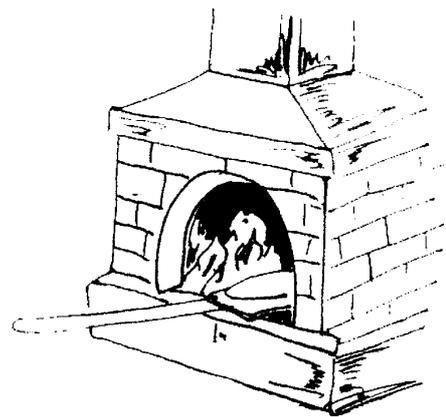

---

8. Прочетете “Притча за изгубената азбука”. Каква информация ви дава тя? Запишете.

---

9. Съставете друга легенда за това как ромите си изгубили азбуката. Използвайте вашата фантазия.

---

10. На коя библейска легенда ви напомня легендата “Ромите през Червено море”?

Сравнете двете легенди. По какво си приличат и по какво се различават?

11. Кои географски имена се споменават в легендата? Открийте ги на картата с помощта на вашия учител.

12. Свържете думите, така че да се получат изрази

хора от

киреч

грънци от

шоколад

бели като

кал

кафяви като

глина

Съставете изречения с изразите:

---

13. Кои думи са синоними? Запишете синоними на думите:

беда _____

плача _____

създавам _____

надменност _____

14. Редактирайте текста.

Имало едно време едно дите - ромче. Селуто, в което то живеело се намирало до гуляма река. От всички нешта детето най много убичало да играе на гулямата пуляна край селото, онази дето се намирала точно отатак риката, до моста. Един ден, в началото на гудината, както си играело ромчето с другите деца, видяло, че отатак моста, откъм селото се задава майка му. Зърадвало ѝ се то и се затичало през моста да я пусрешне. Не штеш ли убаче, за беда мостът бил прогнил на едно място.

15. Разделете се на две групи. Нека първа група извади всички прилагателни от “Притча за изгубената азбука”, а втора група - всички глаголи. Обяснете с какви думи откривате глаголите и прилагателните.

ПРИЛАГАТЕЛНИ

ГЛАГОЛИ

---

16. Прочетете текста. Извадете местоименията и ги определете.

Цар Фарон бил ромски цар. Той живял преди много време, в дълбока древност, когато се водели големи войни. За да не стават ромите невинна жертва, цар Фарон решил да ги поведе на сигурно място. Така те стигнали

С	Т	А	М	Б	О	Л	О	В	О	Д	О	Л	Е	Й	Ъ
В	А	Б	А	Г	Т	Д	М	К	Е	С	А	Р	Е	В	О
Е	Е	Ж	К	Д	У	Н	А	В	З	И	Й	Н	Ш	К	К
Т	Л	Я	А	М	Н	А	Р	Н	К	Л	И	С	У	Р	А
Л	О	Н	К	Б	Д	Л	И	П	Р	Р	С	О	М	Т	Р
Е	С	Т	Р	А	Ж	И	Ц	А	И	З	У	Ф	Е	Ф	Д
Н	Е	Р	С	Т	А	Р	А	П	Л	А	Н	И	Н	А	А
Е	С	А	Т	А	Х	А	Ц	А	О	Ч	Ш	Я	Щ	Ъ	М
С	Л	З	Р	К	Ю	Д	Т	В	В	П	Я	Н	Я	Н	К
Е	А	Г	А	Ю	Ъ	А	О	Ъ	Е	Р	О	А	Е	А	А
Р	В	Р	Ж	Ц	Р	Н	И	Ш	Ч	Е	Р	В	Е	Н	М
Щ	У	А	Е	И	Е	О	А	Б	В	С	И	Л	О	И	Е
Г	Д	Д	Ц	С	Е	В	А	Р	Ф	Л	Е	А	Ж	Ц	Н
З	И	А	Г	А	Г	О	В	О	С	А	Й	Б	К	У	Л
К	О	Т	Е	Л	Х	Ъ	Р	С	О	В	О	М	Н	К	О
Д	О	Б	Р	И	Д	Я	Л	Б	Ъ	Л	Г	А	Р	И	Я

Балван, Батак, България, Водолей, Гагово, Добри дял, Дунав, Златарица, Камен, Кардам, Кесарево, Клисурса, Котел, Куцина, Ловеч, Макак, Марица, Ниш, Пирин, Попово, Преслав, Раданово, Разград, Ресен, Рила, Светлен, Севар, Сеново, Сеслав, Сливен, София, Стамболово, Стара планина, Стражец, Стражица, Тунджа, Хърсово, Червен, Шумен, Янтра

ИГРА:

ДРЕВНИТЕ ХОРА, МАГИЧЕСКИТЕ СИЛИ И СУШАТА

Едно време светът бил населен със странни сили, магически. Хората, които живеели тогава, се различавали от сегашните. Те били много здрави и високи, живеели поне двеста години. Като се женели на сто години - били млади. И били много умни, много учени - самоук учени. На камък и дърво, с точки и черти отбелязвали нещата, които им трябвали.

Случило се така, че веднъж лют змей затворил всички води в една пещера. И настъпила голяма суша. Изгоряло всичко, хората ставали на камъни от сушата. Решила да ги спаси най-хубавата мома измежду хората.

Облякла се тя празнично, взела три паници пипер и три мишки, и отишла в гората край пещерата на змея. Той усетил, че идва човек и веднага излезнал, но като видял хубавото момиче, не я изял, а се спрял край нея и я заговорил. И така, докато говорят, се омаял от пипера и взел да заспива.

- Сега си дошла при мен, обаче няма да влизаш в оная пещера - рекъл змеят. - Ако влезеш в нея, ще станеш на камък!

- Добре, от тук няма да мърдам - успокоило го момичето.

И змеят заспал. Тя обаче знаела, че всички води са затворени в пещерата и влязла вътре. А там живеела Нощната майка - една магическа сила, която прави нощта.

Момичето пуसнало трите мишки и те, нали ходят главно нощем, заиграли се с Нощната майка. Тогава момата хванала Нощната майка в една мрежа, за да не избяга, да бъде дълго време нощ и да не се събуди змеят. После влезнала навътре в пещерата и пуснала водите.

Потекли отново реките, завалели дъждове, съживило се всичко, а хората, които се били превърнали в камъни от сушата, отново станали живи хора.

А сега е ваш ред да надвиете магическите сили и да пуснете водите. Но за да направите това, първо трябва да минете през препятствията, които ви е поставила Нощната майка.

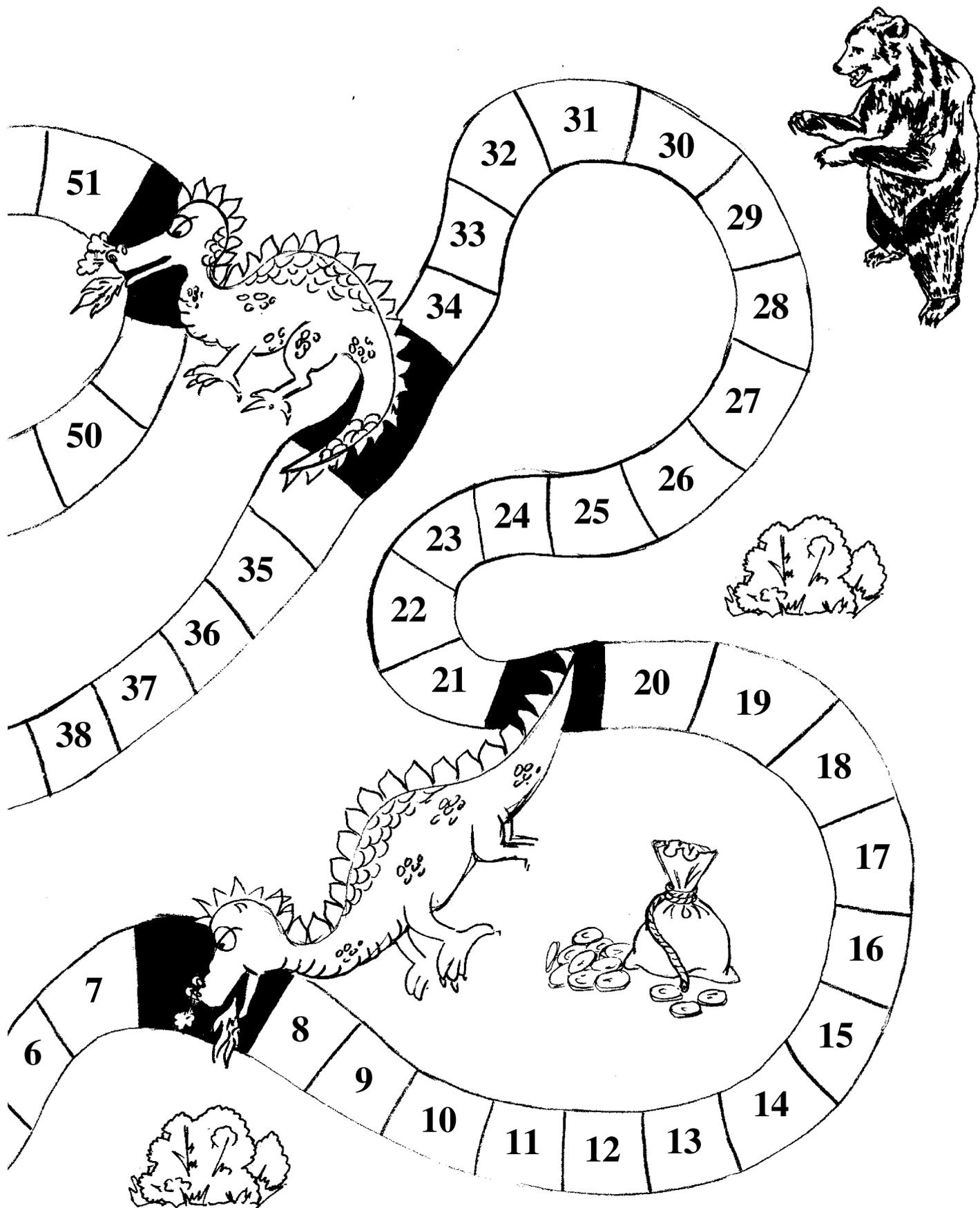
ПРАВИЛА НА ИГРАТА:

Играе се с пионки и зарче. Всеки играч има своя пионка, която поставя на старта. Придвижва я в зависимост от броя полета, които показва зарчето. Прочита думата, която съответства на номера в полето и обяснява какво означава тя или с какво я свързва. Ако не успее връща се две полета назад. Ако играч попадне върху опашката на змея (едно от черните полета), той отива в полето, където се намира главата му. Това ще стане обаче само ако отговори на въпрос, който му зададе играчът след него. И обратно - правилният отговор на въпрос ще го спаси от падането надолу. Никой играч не може да влезе в пещерата без да е стъпил върху полето с въпросителния знак. За да бъде победител, той трябва да отговори на въпрос от ромския фолклор, който ще му зададе играчът, който се намира след него. Правилният отговор ще освободи водите, заключени от змея и ще спаси хората от сушата. Грешният отговор ще го превърне в камък - той трябва да се върне на старта и да започне играта отначало.

Въпроси към играта:

1. Как щъркелът получил дигулката си?
2. Какво намерил щъркелът на бунището?
3. Изпейте песента на щъркела от “Дигулката на щъркела”.
4. Какво си повтаряла лисицата, докато я носел глупавият вълк от “Болен здрав носи”? Изиграйте лисицата.
5. Кажете поговорка, подходяща за приказката “Болен здрав носи”.
6. Как вълкът успял да излъже лисичетата, че той е тяхната майка от приказката “Вълк и лисица”?
7. Разкажете приказката “Врана и рак”.
8. Как била спасена Рейхан от приказката “Рейхан и Делфи”?
9. Какво представляват басните?
10. Разкажете история, която осмива глупостта.
11. Кои приказки са вълшебни?
12. Как бабата и дядото от приказката “Бабата, дядото и многото деца” се сдобили с деца?
13. Кои са главните герои в приказките за Хитър Петър?
14. Къде държи Хитър Петър торбата с лъжите?
15. Кой е Настрадин Ходжа?
16. Кой е Дал?
17. Защо ромите са разпилени по целия свят?
18. Как ромите получили орисията си?
19. Как българите получили орисията си?
20. Каква земя дал Господ на англичаните?
21. Кои са трите световни религии?
22. Кои са тримата пророци в трите световни религии?
23. Какво знаете за християнството?
24. Какво знаете за исляма и мюсюлманите?
25. Какво знаете за будизма?
26. Какво представляват анекдотите? А анекдотичните приказки?
27. Защо мишките отказали да помогнат на бабата да си вземе сестрото от сливата?
28. Как забогатял дядо като тръгнал на училище?
29. Как мъдрият старец помогнал на Опак Султан?
30. Разкажете приказка, в която се говори за мъдростта на старите хора.
31. Как Господ възнаградил момичетата, които перяли вълна за отношението им към него?
32. Кажете поговорка за късмета.
33. Разкажете история, която ви се е случила и в която ви е помогнал късметът.
34. Какво означава поговорката “Каквото почукало, това се обадило”? Измислете кратка история към нея.
35. Защо чорбаджията дал дъщеря си на момъка, който му занесъл ябълката?
36. Как чорбаджията описал дъщеря си в приказката “Младият ром и грозната чорбаджийска дъщеря”?
37. Какво имал предвид чорбаджията от приказката “Младият ром и грозната чорбаджийска дъщеря”, като описал дъщеря си?
38. Кое, според ромите, е най-ценено у младоженеца и булката.
39. Защо наказанието на чорбаджията за отношението му към слепия просяк от приказката “Чорбаджийски грях” било да преследва един заек?
40. Какво представлява грехът?
41. Какво означава човек да бъде добър?
42. Как си проличал произходът на младия цар от приказката “Кръвта вода не става”?
43. Какво представлява семейството за ромите?
44. Какво представлява семейството за българите?
45. Какво е искал да каже старият баща с приказката за бълчвата?
46. Какво символизира частите на бълчвата?
47. Защо ромите почитат Банго Васили?
48. Как се отбелязва името на Банго Васили?
49. Разкажете една легенда за Банго Васили.
50. Как Господ създал хората?
51. Защо ромите нямат азбука?
52. Избройте имената на ромските царе, които се срещат в приказките и легендите.
53. С какво свързвате Червено море?
54. Разкажете любимата си ромска приказка.
55. Изпейте любимата си ромска песен.

3

Сватбите и сватосването

ОТГОВОРЕТЕ на следните въпроси чрез изречения от текста на учебното помагало:

1. Кога се прави сватба?

---

2. Кой обичай все още се среща при много роми?

---

3. Какво се уговарят родителите след като се убедят в уменията на момичето?

ПОМИСЛЕТЕ:

4. Кои качества са се ценели в ромското момиче? За да отговорите на този въпрос, прочетете още веднъж разказите на Славка Янакиева и Мита Христова, поместени на стр. 96 и 97 в учебното помагало “Истории край огнището”. Напишете три от най-важните качества. Подредете ги по важност:

--	--	--

ЗНАЕТЕЛИ, ЧЕ...

Зестрата бащата на момчето, която в България се нарича “баба-хакъ”, при традиционната турска сватба се дава на майката и се нарича “майчин дял”. Как вие бихте обяснили това? Каква е ролята на майката?

7. В коя приказка от изучените в учебното помагало “Истории край огнището” можете да откриете информация за това как се е създавало новото семейство в миналото?

НАПРАВЕТЕ:

8. Нарисувайте как си представяте шишето с ракия, което носят родителите на момчето на сватосването. Обяснете всеки от нарисуваните елементи! Избройте ги!

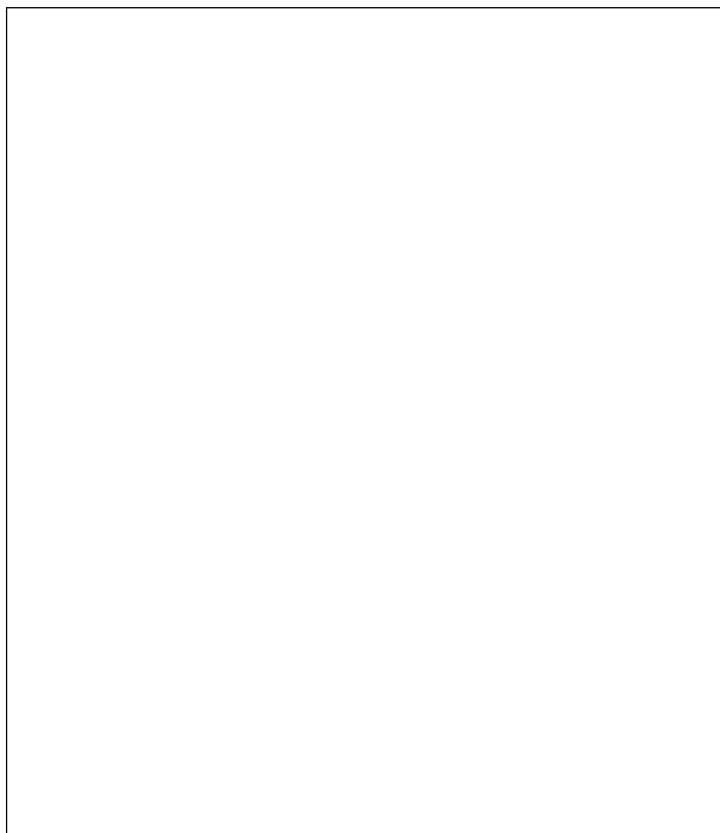

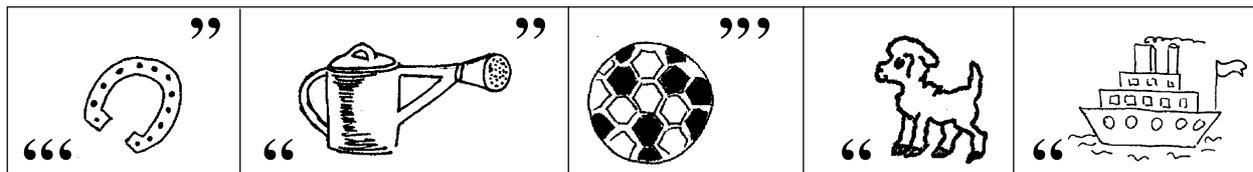

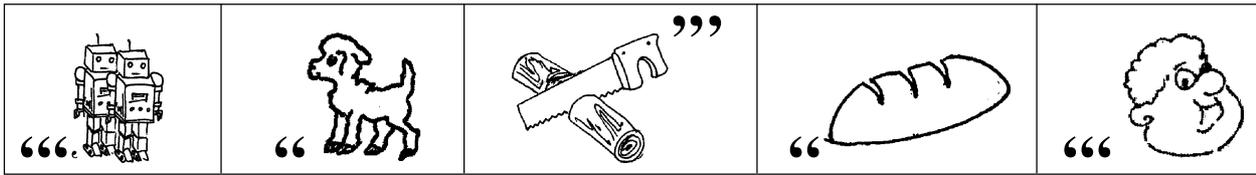

ЗАБАВНИ ИГРИ:

9. Решете ребуса и ще откриете поговорка, която е била много важна за младата снаха.

Годежът и Вечерта преди сватбата

ОТГОВОРЕТЕ на следните въпроси чрез изречения от текста на учебното помагало:

1. Какво се подарява на бъдещата снаха по време на годежа? Защо?

---

2. Как ромите от различните ромски групи наричат вечерта преди сватбата?

---

3. Какво се слага в ръцете на булката по време на къносването и защо?

---

4. Какво са длъжни да правят родителите на младоженеца на вечерта **фидилес** при рударите?

ПОМИСЛЕТЕ:

5. Защо се прави годеж?

6. Може ли годежът да бъде по-важен от сватбата? Защо?

ЗНАЕТЕЛИ, ЧЕ...

При много роми-мюсюлмани обичаят да се къносва булката вече е изчезнал. При тях вечерта преди сватбата се устройват тържество пред булчината къща. На специално издигнат подиум свири оркестър и всички жители на махалата се събират на около. През цялата вечер бъдещата булката ницува, като сменя колкото е възможно по-много алетени. На младоженеца не се обръща специално внимание. Той може да присъства на тържеството, но може и да отсъства.

7. Прочетете внимателно помещения по-горе разказ! По какво описаната вечер прилича на вечерта “къна-геджеси”? Вижте и снимките от една такава вечер в с. Кардам, Поповско.

ПРОУЧЕТЕ:

8. Къносването е обичай, който е широко застъпен сред ромите-мюсюлмани, сред турците и другите мюсюлмани, живеещи в България. Този обичай се среща и сред много роми-християни, които в миналото са изповядвали исляма. Къносването е обичай, който е широко застъпен и в прародината на ромите - Индия. Някои учени смятат, че именно ромите са пренесли този обичай в Европа. Според други обичаят е пренесен чрез исляма - религията, в която къносването играе най-важна роля.

9. Срещнете се с роми или турци от вашия край и проучете:

а) Как се прави къна?

б) В какви случаи (освен при сватба) се използва къната?

НАПРАВЕТЕ:

10. Направете си игра “вечер на къната”. Разделете ролите така, че да имате младоженец и булка, кръстница, шафер и шаферка, свекър и свекърва. Останалите ще играят ролята на роднини и приятели.

Набавете си: червена носия за булката или поне червена забрадка, къна, брашно, монети, свещи, червен или син воал. Разучете кои песни се пеят при къносването във вашия край (например познати ли са песните “Юксек, юксек, тепелар” и “Вурун къзън кънасна”)?

След всичко това направете възстановка на “къна-геджеси” - така, както е описана в учебното помагало или пък както е позната във вашия край. Можете да поканите ваши близки, приятели и роднини.

11. Сравнете трите обичая - къносване, сплитане и фидилес и попълнете таблицата:

	Къна-геджеси	Сплитане	Фидилес
Кой е централната фигура?		<i>кръстницата</i>	
Кой е основният ритуал?	<i>къносване</i>		
Къде се извършват ритуалите?			<i>бащината къща на булката</i>
Какво правят родителите?			

ЗНАЕТЕЛИ, ЧЕ...

В Индия късноването днес се превърнало в изкуство — съществуват най-различни форми и фигури, които се украсяват ръцете и краката. Вижте снимките по-долу.

Сватбата

ОТГОВОРЕТЕ на следните въпроси чрез изречения от текста на учебното помагало:

1. Защо в сватбения ден младоженецът бива избръснат тържествено?

---

2. Кога на сватбения ден свекървата вижда младото семейство и какво прави?

---

3. Защо оркестърът на ромската сватба трябва да знае много песни и танци? Защо трябва да знае различни видове песни и танци?

---

4. Опишете как протича даряването!

ПОМИСЛЕТЕ:

5. По какви начини на сватбения ден се показва, че младоженците вече не са деца, а зрели хора? Защо е необходимо да се показва това?
6. Според вас необходимо ли е, ако булката се омъжва в богато семейство, да носи чеиз в новата си къща? Защо?
7. Необходимо ли е, според вас, да се прави сватбено тържество? Не е ли по-добре родителите да не харчат толкова много пари за тържеството, а да ги спестят и дадат на младото семейство?
8. Задължително ли е да има сватба, за да съществува едно семейство?
9. Ако родителите нямат достатъчно средства и не могат да направят сватба, това ще се отрази ли на щастливия живот на младото семейство? От какво, според вас, зависи щастието в едно семейство?

ПРОУЧЕТЕ:

10. Какви са били сватбените премени на булката и младоженеца по време на вашите прабаби и праядовци?

В миналото различните етноси са имали специфични сватбени носии. Постепенно те са били заместени от бялата булчинска рокля за момичето и официалния костюм за момчето. Но това е станало по различно време в различните региони на България.

Разпитайте възрастни хора от различни етноси във вашия край за сватбените носии, които те помнят от своето детство. Намерете стари снимки и огледайте внимателно сватбените одежди, в които са облечени младоженците на тях. Какви изводи можете да направите?

11. Как се е променяло сватбеното тържество през годините?

В зависимост от живота на хората, от техните професии и имотно състояние, сватбеното тържество се е променяло през десетилетията. В далечното минало сватбата е продължавала по 5-6 дни. По-късно дните намаляват до три, а днес често е един или най-много два дни. Все по-често днес сватба се прави без оркестър, а с дисководец, на сватбените тържества се канят малко хора.

Проучете как са правели сватбите си ромите и другите етноси по времето на вашите прабаби и прадядовци, по времето на вашите баби и дядовци и по времето на вашите родители! Какви разлики откривате?

НАПРАВЕТЕ:

12. Нарисувайте как си представяте вашата сватба. Какви дрехи ще носите вие? Ако не искате да правите сватба, нарисуйте как си представяте деня, в който създавате свое семейство.

13. Направете албум **Сватбите в нашия край**. Отделете по няколко странички за всеки етнос от вашия край. Използвайте информацията от проученото по-горе и опишете как всеки един етнос е празнувал сватбата в миналото и днес. Илюстрирайте със стари снимки, разкази на хора, ваши рисунки.

ЗАБАВНИ ИГРИ:

15. Решете задачите. На всяка получена цифра съответства буква от азбуката. Впишете буквите в сивите квадратчета и ще получите сватбено пожелание. Открийте го!

$14 + 5$	=	19	Т
$29 - 28$	=		
4×2	=		
2×2	=		
$3 + 12$	=		
$25 : 5$	=		
$18 - 9$	=		
$20 - 6$	=	14	Н
$14 - 13$	=		
$1 + 1$	=		
10×2	=		
4×3	=		
$7 + 4$	=		
$10 : 10$	=	1	А

$15 - 10$	=		
3×5	=		
$7 - 3$	=	4	Г
$24 - 9$	=		
$3 + 2$	=		
3×3	=		
$7 + 7$	=		
$32 - 31$	=		
6×2	=		
$23 + 6$	=		
$18 - 6$	=		
$10 + 1$	=	11	К
$8 : 8$	=		

16. Организирайте дискусия “Моето семейство”! Покажете какво разбирате под семейство и какво искате да бъде вашето семейство!

ДИСКУСИЯ “МОЕТО СЕМЕЙСТВО”

Завсички нареди семейството е едно от най-важните и почитани неща. Създаването на семейство винаги се смятало за знак, че човек вече е зрял и заслужава уважение, било е съпроводено с радост и веселие. Причините за тази почит към семейството са много. Една от най-важните е, че семейството се ражда и възниква в детството.

Семейството има много форми, то е било различно през различните исторически епохи, а и днес различно в различните държави и нареди. Някъде под семейството се разбира майката, бащата и техните деца. Друга дефиниция на семейството са и възрастните родители (бабата и дядото), които живеят заедно със своите деца и внуци. На много места децата израстват не при своите родители (те може да са починали, да са разделени или да са в чужбина), а при своите баби и дядовци и това е тяхното семейство. Семейство е и това, в което има само един родител (баща или майка), а другият, по различни причини, не живее с децата. В миналото семействата почти винаги са живеели заедно, но днес все по-често членовете на едно семейство работят и живеят в различни градове или държави и се срещат по-рядко. В миналото по-вечето семейства са имали собствен дом; днес все рядко семейства могат да живеят дълго години в квартири или да се местят от град на град в зависимост от работата, която родителите намират.

БРЕЙНСТОРМИНГ

В началото на дискусията направете брейнсторминг (мозъчна атака). Нека всеки каже какво разбира под семейство: кои са членовете на семейството, заедно ли живеят или не, имат ли собствено жилище.

Не прекъсвайте своите съученици и не ги упреквайте, че бъркат в разбиранията си! Както посочихме по-горе, семейството има много форми и затова е твърде възможно в един и същ клас учениците да разбират доста различни неща под думата “семейство”.

Нека учителят ви записва на дъската отговорите ви и ги обобщи. Какви изводи можете да направите?

17. ГОСТ В КЛАСА

Сравнете семействата при различните етноси, които живеят във вашия край! За целта поканете ваши родители или баби и дядовци от различ-

ни етноси - българи, роми, арменци и други (разбира се, ако техни представители живеят във вашето село или град). Разпитайте ги какво те разбират под семейство, какво разбират под семейство повечето им сънародници и какви са семейните отношения в тяхната общност.

Можете ли да посочите съществени разлики в разбиранията за семейство при различните общности във вашия край?

НАПРАВЕТЕ:

18. След края на дискусиата напишете в къщи съчинение на тема “Какво ще бъде моето семейство?” Опишете в съчинението как си представяте вашето бъдещо семейство: вие ли ще изберете свой съпруг (съпруга), къде ще живеете, колко деца ще имате, ще имате ли свой дом и какъв, и така нататък!

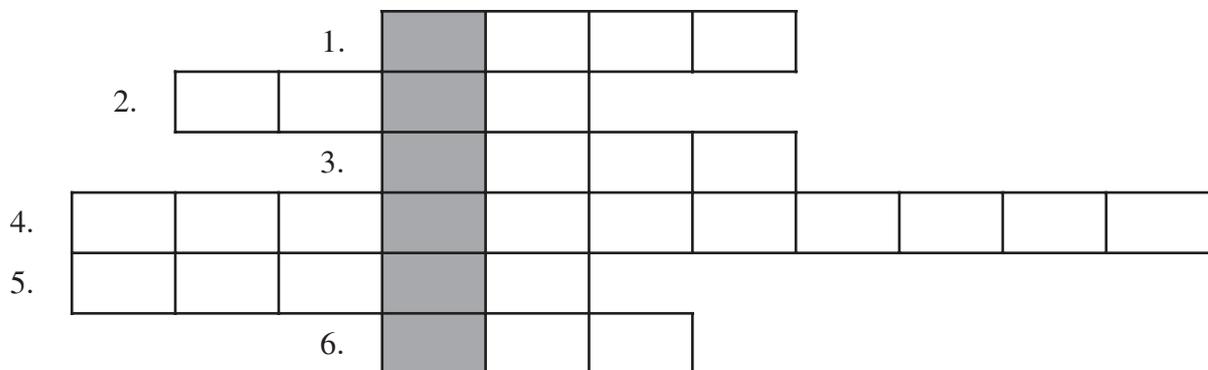
Запазете съчинението и след години го прочетете отново. Дали ще се осъществят плановете ви?

19. Нарисувайте домът, в който ще живеете със своето семейство.

ЗАБАВНИ ИГРИ:

20. Решете кръстословицата

1. Ромска дума, която означава “сватба”.
2. Дума, с която се наричат помежду си бащите на младоженеца и булката.
3. Това, което носи булката на главата си по време на сватбата.
4. Дума, с която ромите-мюсюлмани и турците наричат вечерта преди сватбата.
5. Годеш.
6. Близък човек, който е свидетел на сватбата и ръководи повечето от сватбените ритуали; кръстник.

Ако сте попълнили правилно кръстословицата, отвесно ще получите зестра, която родителите на младоженеца заплащат за булката.

Ромски празници

ОТГОВОРЕТЕ на следните въпроси чрез изречения от текста на учебното помагало:

1. Кои празници наричаме “национални”? Дайте примери за национални празници!

Пример: _____

2. Кои празници са календарни? Защо ги наричаме с това име? Дайте примери!

Пример: _____

3. Защо ромските календарни празници приличат на българските, а част от тях - и на турските?

ПОМИСЛЕТЕ:

4. Каква е разликата между празник и делник? Възможно ли е всеки ден да бъде празник?
5. Какво е необходимо, за да може човек да празнува? Само пари или и нещо друго?
6. Можем ли да твърдим, че националните празници са най-важните празници, защото те обединяват всички хора в България, независимо каква религия изповядват и към коя етническа група принадлежат?

ПРОУЧЕТЕ:

7. Кои празници са национални и кои - официални? Каква е разликата между национални и официални празници?

За да разберете това, можете да се срещнете със служител от вашето кметство или община. Поговорете с него и за това как във вашето село или град се отбелязват националните и официалните празници!

Банго Васили (Васильовден)

ОТГОВОРЕТЕ на следните въпроси чрез изречения от текста на учебното помагало:

1. Защо ромите празнуват Банго Васили толкова тържествено?

---

2. Защо сурвакниците се правят от дрян?

---

3. Какво се нарежда на синията на 13 януари вечерта?

---

4. Какво отговорил овчарят Васил, когато ромът го запитал как да му се отплати?

ПОМИСЛЕТЕ:

5. Често на Гергьовден се събира цялата ромска махала, за да празнува заедно празника. Отнася ли се това и за Васильовден? По кой обичай можем да съдим, че Банго Васили се празнува само в семейна среда?

6. Защо според вас е необходимо на 13 януари членовете на семейството да се опростят взаимно?

Помислете какво е значението на прошката и защо повечето религии ценят толкова много прошката и опрощаването!

7. Кой християнски празник е специално посветен на прошката?

8. Какво според вас е най-важно да се пожелава на Васильовден? Защо?

9. Прочетете още веднъж внимателно преданията и легендите, поместени на стр. 91-95 в учебното помагало “Истории край огнището”. Можете ли да свържете някоя от легендите с празника Банго Васил?

10. Защо някои роми “строят” къопри - мост за първия гост на 14 януари? С коя легенда можете да свържете този обичай?

ПРОУЧЕТЕ:

11. Вече знаете, че за ромите Новата година настъпва на 14 януари. Проучете кога е настъпвала Новата година за българите и другите етноси по времето на вашите прабаби и прадядовци.

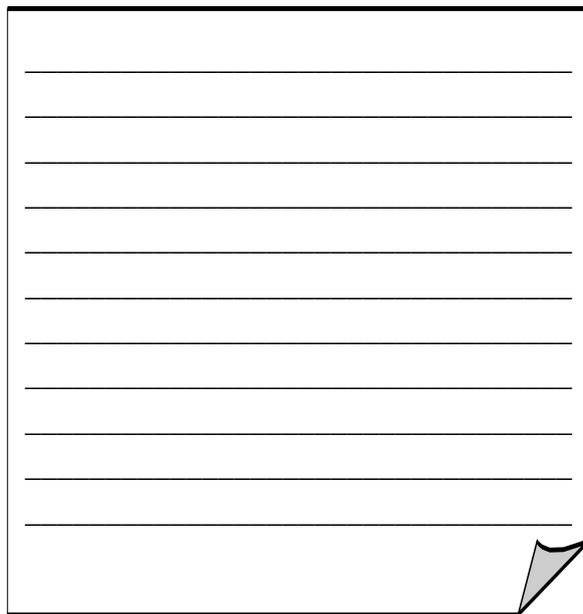
Какви са били българските ритуали и обичаи, свързани с този празник? Сравнете ги с ромските! Повече общи или повече различни неща откривате при сравнението?

За да направите по-добре проучването, можете да поговорите по тези въпроси с вашите учители по история, изобразително изкуство и литература. Също така можете да попитате в Регионалния исторически музей. Особено полезно ще бъде за вас, ако разпитате стари хора за това как се е празнувала Новата година през тяхното детство.

12. За разлика от Гергьовден, който се празнува от всички роми в България, Банго Васили се отбелязва от някои ромски групи, а от други не. Про-

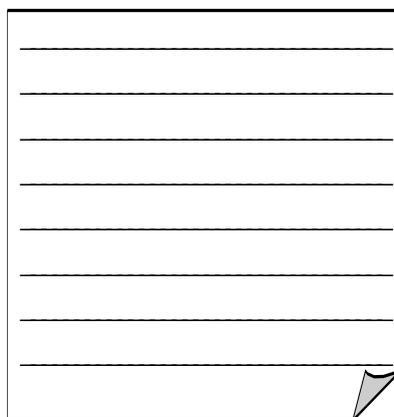
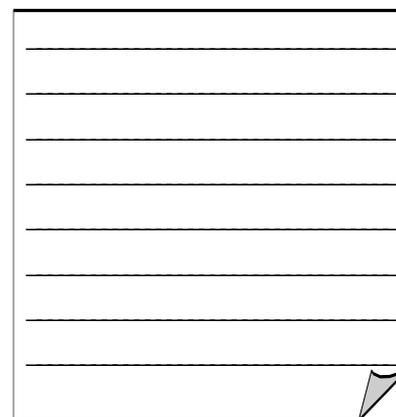
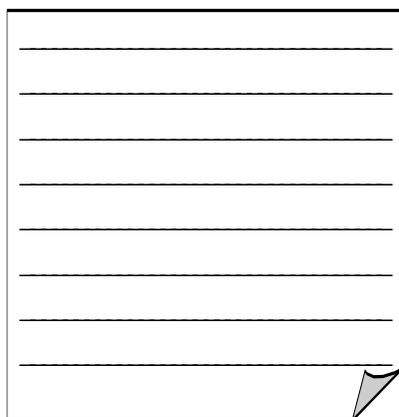
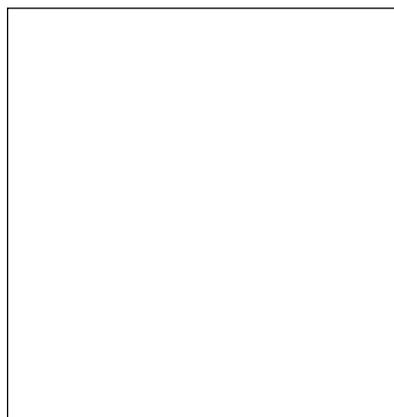
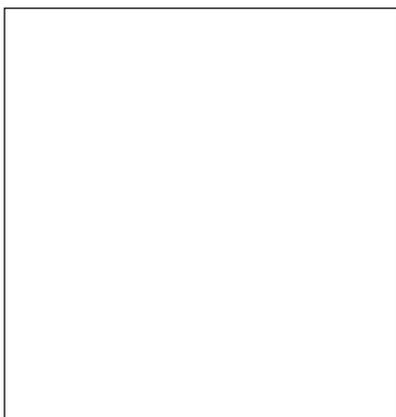
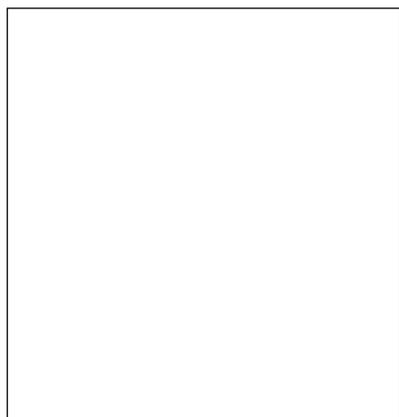
учете дали ромите във вашия край празнуват Васильовден! Ако не, имат ли спомен да са отбелязвали този празник преди години?

13. Запишете сурвакарски наричания, които използват ромите във вашия край? На какъв език са те? Не се учудвайте ако са не само на романес, но също така на български или турски език.

ПРОУЧЕТЕ:

14. Проучете как различните ромски групи украсяват сурвакниците си и как правят това българите и другите етноси във вашия край. Украсете сурвакници според обичаите на всеки един етнос или група. Опишете в учебните тетрадки с какво се украсяват различните сурвакници. Нарисувайте ги! Ако е необходимо, вземете отделен лист.

НАПРАВЕТЕ:

15. Изложба с украсените сурвакници, като опишете какво символизира всяка украса.

ЗНАЕТЕЛИ, ЧЕ...

Различните ромски групи украсяват сурвакниците си по различен начин. Йерлиите предпочитат украса, подобна на традиционната българска украса – пуканки, чушки, сушени плодове и др. Това предвещава изобилие и плодородие през настъпващата година. Бургуджиите украсяват сурвакниците си единствено със златни монети. Анякои групи, като дръндарите, използват само червен конец.

16. Направете сурвакарска група. Разучете ромски и български сурвакарски наричания и васильовденски песни. На 14 януари обиколете вашето село или квартал, за да пожелаете на всички здраве и късмет през новата година.

17. Направете баница с късмети, както и други гозби от васильовденската трапеза. Ако не сте уверени, че ще ги направите добре, поканете вашата майка или баба. А може и вашия татко - понякога бащите готвят много вкусно!

18. Организирайте тържество по повод Банго Васили. За целта разучете внимателно описаните в помагалото обичаи и ритуали и ги драматизирайте. Разучете също така коледарски обичаи и песни. Използвайте тържеството, за да покажете колко много неща сте научили в часовете по “Фолклор на етносите - Ромски фолклор”.

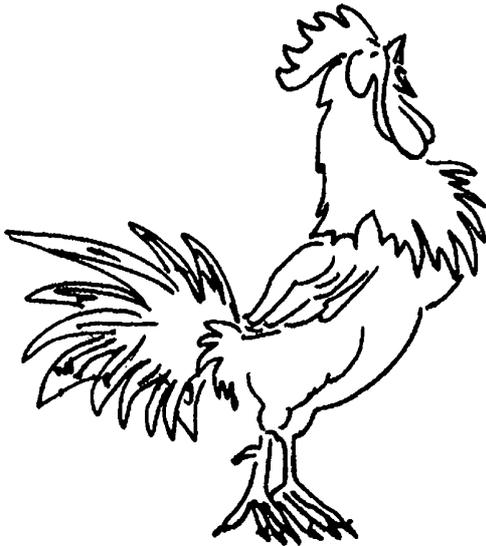
Поканете на тържеството вашите родители, кметът на вашето село или град, както и други гости.

Башнувден (Петловден, Ихтия)

ОТГОВОРЕТЕ на следните въпроси чрез изречения от текста на учебното помагало:

1. Защо в миналото се е празнувал специален ден като празник на момчето?

---

2. Какво се прави за момчето на Башнувден?

---

3. Какво се прави от кръвта на петела на Башнувден?

---

4. Какво показват отбелязването на Башнувден и легендите, свързани с този празник?

---

5. От къде произхождат ромите-музиканти (дръндари)?

ПОМИСЛЕТЕ:

6. Какво знаете за еничарите и за “кръвния данък” по време на турското робство? Гледали ли сте игрални филми и чели ли сте книги за това?

7. Защо се е смятало, че момчето продължава рода, а момчето - не? За да отговорите на този въпрос помислете къде отива да живее младото семейство след сватбата.

8. Кой ден е Световен ден на детето? Какво знаете за правата на детето? Потърсете и прочетете “Детска харта за правата на детето”. Ако не разбирате някои от точките в нея, помолете вашия учител да ви ги обясни.

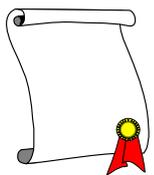
ПРОУЧЕТЕ:

9. Проучете дали във вашия край има записани песни или легенди за вземането на “кървав данък” по време на османското робство. Можете да попитате вашия учител по история или да проверите в Регионалния исторически музей.

10. Намерете българската легенда за Петльовден и я сравнете с ромската легенда, поместена по-долу. Какви изводи можете да направите?

ПРЕДАНИЕ ЗА ИХТИМЯ, РАЗКАЗАНО ОТ МИТА ГАГОВА ОТ ГР. ЗЛАТАРИЦА

Предимного години, през турското робство, турците решиха да изколят всички мъжки робове на другите народи — българи, романи... на всички, които не са турци. И тръгнаха откъща накъща да искат момчетата.

Една жена — дали българка, дали ромка, не зная — като отвори лавратата и видя латурците, ги попитала:

— За какво идвате?

— Дай ни момчето си! — отговориха. — Падишахът нареди да изколим всички момчета!

— Вървем на татък, аз ще го облека като се връщате — ще ви го изведем! — каза лажената и веднага влязла вкъщи.

Грабна лажената един петел, отсякла му главата и скръвта изпръскала дувара, портата и снегана около. Когато се върнали турците, ахнали!

— Лудажено, каквo си направила!!! — викнаха.

— Аз съм муда и живот аз муговзех! — отвърнала лажената. — Заповедта на падишаха изпълних!

— Тази жена е луда! — каза единият турчин. — Наистина е убила сини! Да се махаме оттук!

Така лажената спасила момчето си. Тя се казвала Ихтимя, или Ефтимия. Този ден бил 2 февруари и оттогава 2 февруари се празнува като ден на момчето, а денят се нарича Ихтимя или Башнубден (Петльовден).

Рамазан Байрам и Курбан Байрам

ОТГОВОРЕТЕ на следните въпроси чрез изречения от текста на учебното помагало:

1. Какво наричаме “Рамазан” и как се прави той?

---

2. Какво правят жените на вечерта Ариффе?

---

3. От какво животно се прави курбан на Курбан Байрама?

(Марушиакова, Попов.
Фотоалбум, 2000)

ПОМИСЛЕТЕ:

4. По какво се различават мюсюлманските пости от християнските?

5. Защо, според вас, се смята за престижно на Байрам богатите да дарят храна или дрехи на по-бедните? Как се нарича това човешко качество?

6. Знаете ли какво означава думата “курбан” и кога се прави курбан? Ако да, разкажете на своите съученици.

ПРОУЧЕТЕ:

7. Тъй като малките деца не са достатъчно укрепнали, за да издържат без храна и вода по цял ден, от тях не се изисква да постят. Проучете на каква възраст започват да постят децата при ромите-мюсюлмани, турците, българомохамеданите и другите мюсюлмански общности в България? Проучете също така кой, освен малките деца, може да не пости.

За да разберете отговорите на тези въпроси можете да попитате стари роми-мюсюлмани, турци или българомохамедани, а също така местния имам (ходжа).

НАПРАВЕТЕ

8. Поканете местния имам (ходжа) в училище и поговорете с него за това как се празнуват мюсюлманските празници. Разпитайте го за всичко, което ви интересува от исляма.

9. Поканете възрастен човек от местните роми-мюсюлмани (ако във вашето село или град живеят такива) и поговорете с него за това как в миналото ромите са отбелязвали двата Байрама и как ги отбелязват днес. Попитайте го също така дали празнуват и други празници - например Гергьовден, Васильовден и други.

ЗАБАВНИ ИГРИ

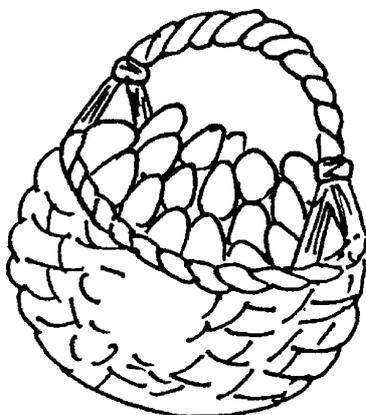
10. Заменете цифрите със съответните букви от азбуката и ще откриете с кои личности от Корана се свързва Курбан Байрамът.

9	18	13	1	9	12		9		9	2	17	1	22	9	13

Патраци (Великден)

ОТГОВОРЕТЕ на следните въпроси чрез изречения от текста на учебното помагало:

1. Колко яйца боядисват бургуджиите за Великден и какво правят с първото яйце?

---

2. Какъв обичай се изпълнява от ромите-калдараша наврџх Великден?

---

3. Какво се слага задължително на великденската трапеза?

---

4. Какво означава името “калдараш” и откъде идват ромите-калдарашаи?

ПОМИСЛЕТЕ:

5. Защо най-големият християнски празник се нарича “Велик ден”? За да отговорите правилно, помислете какво се е случило на този ден според християнската религия.

6. Какво символизируют червеното яйце и козунакът? Защо в старата българска традиция и в ромската традиция предпочитаният цвят, в който се боядисват яйцата, е червен?

7. Как се поздравяват християните на Великден? Знаете ли колко дни след Великден се използва този поздрав вместо обичайните “Добро утро” или “Добър ден”?

8. Защо, според вас, най-много великденски ритуали са запазени при ромите-калдарашаи и при бургуджиите? За да отговорите на този въпрос, припомнете си каква е тяхната религия.

ПРОУЧЕТЕ:

9. Колко седмици продължават великденските пости и в какво се изразяват те? Можете да попитате местния свещеник или по-възрастни българи, роми-християни или представители на други етноси, които са православни християни.

10. Има ли във вашето село или град калдарашаи? Ако да, разпитайте ги дали изпълняват обичая “вземане на **бразда**” на Великден.

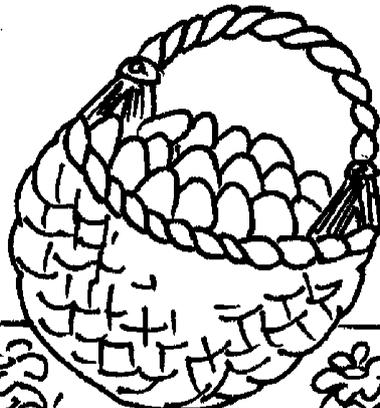
НАПРАВЕТЕ:

11. На Велики Четвъртък направете в училище състезание “Най-красиво боядисаното яйце”. За целта се разделете на групи по трима или четирима. Проучете различни техники за боядисване на яйцата, които се използват във вашия край. (Например, за да се боядисат яйцата шарени, често се използва памук. Върху него се разливат по няколко капки от различни цветове боя за яйца и след това яйцето се увива в памука. Така то става шарено). Изберете жури, което може да включва: учителя по изобразително изкуство, директора на училището, уважавана жена от селото (града). След

това боядисайте яйцата за предварително определено време. Не се сърдете, ако вашият отбор не спечели! Запомнете, че е важно празникът да бъде посрещнат с отворена душа, без завист и злоба!

Изработете и поставки за яйцата. Използвайте дадения модел. Препирирайте го, оцветете го и го изрежете. След това слепете двата му края,

като поставите лепило върху защитованата част. Използвайте въображението си и нарисувайте и свои модели.

12. Посетете църковната служба през нощта срещу Великден. Ако

не сте християнин, не се притеснявайте! По време на службата в църквата има специално място и за гости.

Гергьовден (Ерделез)

ОТГОВОРЕТЕ на следните въпроси чрез изречения от текста на учебното помагало:

1. Как бива изобразен Свети Георги на иконите?

---

2. Какво правят ромите през нощта на 5 срещу 6 май?

---

3. Какво се поставя на главата на гергьовденското агне?

---

4. Защо на Гергьовден младежите връзват люлки за младите момичета?

---

5. Кога започват приготовленията за обичая “пеене на пръстените”?

ПОМИСЛЕТЕ:

6. Прочетете още веднъж легендата “Свети Георги Спасителят”. Защо Свети Георги е Спасител на ромите?

---

7. Свържете със стрелка празника и животното, с което се празнува той:

ПЕТЕЛ	ГЕРГЬОВДЕН
АГНЕ	КУРБАН БАЙРАМ
ПРАСЕ	БАНГО ВАСИЛИ
ГЪСКА	КОЛЕДА
КОЧ	БАШНУВДЕН

8. В миналото хората са делели годината на два периода - студен и топъл. Топлият период е започвал от Гергьовден. Това е една от причините Гергьовден да е бил толкова тачен и обичан празник. Отговорете какво е означавал топлият сезон за ромите-чергари в миналото?

9. Познавате ли български обичай, който е подобен на ромския обичай “пеене на пръстените”, но се изпълнява на друг празник?

10. Прочетохте в учебното помагало “Истории край огнището”, че на Гергьовден от кръвта на агнето се поставя петънце върху челото на момчето. На кой друг празник ромите правят същото?

За да си помогнете, опитайте се да познаете от кой празник е снимката

11. Разгледайте внимателно снимката. Отговорете на въпросите:

Кой ритуал представя тя?

Какво има на главата на агнето?

Защо под агнето е поставена тава?

Какво прави мъжът с дясната си ръка?

ПРОУЧЕТЕ:

12. Как ромите от вашия край празнуват Гергьовден? Кои от описаните в учебното помагало ритуали се спазват?

13. Как българите във вашия край празнуват Гергьовден? А как са го празнували в миналото?

ЗНАЕТЕЛИ, ЧЕ...

Гергьовден се празнува и в Турция под името Хидрилез. Там празникът се свързва с народната вяра в светеца Хизир, който през нощта на 5 срещу 6 май може да посети къщите. Турците вярват, че Хизир е надарен от Бог със сила да носи щастие и плодородие, да лекува хората и върши чудеса. Голяма част от ритуалите извършвани на Хидирлез в Турция са подобни на някои от гергьовденските ритуали в България. Например прието е на 5 май да се почистят къщите, на 6 май сутринта децата да се

кѳпнятвъвводасбилки,дасеколижертвеноживотно(агнеилидруго),дасе прави“пеененапрѳстените”ит.н.Ноимаинякоиважниразличнириту- али.Напримерпрезнощтана5срещу6майтурцитеоставятотворени купитесхрана,чантитеипортмонетатаси,асѳщо такаправят малки макети(оттрески,сламаиглина)нанещата,коитоискатдаполучат. ТозиобичайсеспазвастриктнонамногоместавТурция,заѳчотосевярва,че Хизирищедонесепожеланото.ЦялотопразнуваненаХидрилезеорганизира- нооколоварата,чеХизирищепосетидомаищедонесеѳастиеикѳсмет.

НАПРАВЕТЕ:

14. Напишете съчинение **“Гергьовден в моето семейство”**. В съчинение- то опишете как празнувате Гергьовден и как се чувствате вие по време на празника.

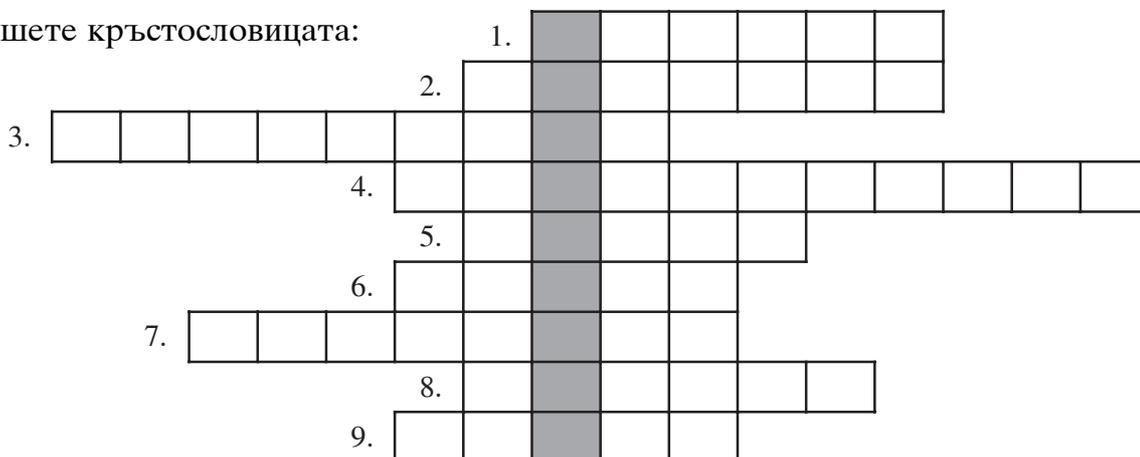
15. Посетете заедно ромската махала на Гергьовден! Нека цялата група, която изучава **“Фолклор на етносите - Ромски фолклор”**, се събере на 6 май и заедно с учителя да отиде в ромската махала. Наблюдавайте ритуа- лите, които се изпълняват и се включете в приготвянето на храната, а след това и във веселието. Опишете впечатленията си!

16. Организирайте тържество **“Гергьовден - нашият общ празник”**. На него поканете вашите родители и роднини. Използвайте случая, за да им покажете колко много неща сте научили в часовете по **“Фолклор на етно- сите - Ромски фолклор”** - драматизирайте приказки, изпейте любимите си ромски и бѳлгарски песни. Направете възстановка на ромските обичаи, свързани с Гергьовден. Така ще научите вашите роднини и близки на не- ща, които те може би са забравили. Вместо живо агне можете да използва- те макет, който да направите от табуретка и агнешка кожа.

ЗАБАВНИ ИГРИ:

17. Решете кръстословицата:

1. Ислямски празник
2. Ромското име на Великден
3. Ромска общност, заселила се в България в края на 19 и началото на 20 в. от Румъния през Австро-Унгария и Сърбия
4. Ромски празник, поставящ началото на новата година

5. Обреден хляб
6. Ромска дума за Бог
7. Българско наименование на Възкресение Христово
8. Местни, уседнали роми; най-голямата ромска общност в България
9. Ниска обредна маса

Ако сте попълнили правилно, отвесно ще получите ромското наименование на празник, който ромите-музиканти отбелязват на 2 февруари.

18. Решете задачите. На всяка получена цифра съответства буква от азбуката. Впишете буквите в сивите квадратчета и ще получите част от народна песен. Открийте я!

11 + 11	=	22	Х
10 x 2	=		
6 - 4	=		
16 - 15	=		
15 : 5	=		
4 x 4	=		
21 - 4	=		
1 + 0	=		
2 x 4	=		
8 + 6	=	14	Н
3 x 3	=		
32 - 21	=		
3 x 2	=		
21 : 7	=		
48 : 8	=		
4 x 3	=		
90 : 10	=		
18 - 7	=		
45 : 9	=	5	Д
36 : 6	=		
7 x 2	=		

40 : 8	=		
24 : 8	=		
22 - 21	=		
42 : 6	=		
4 x 4	=		
5 x 3	=		
	=		.
11 + 11	=		
10 x 2	=		
20 : 10	=	2	Б
9 - 8	=		
18 : 6	=		
30 : 5	=		
2 + 2	=		
2 x 3	=		
34 - 17	=		
25 - 21	=		
4 x 7	=		
5 x 3	=		
16 : 4	=	4	В
35 : 7	=		
54 : 9	=		
7 + 7	=		

НАПРАВЕТЕ:

Празниците са най-обичаните дни в календара на всеки народ. Навярно се убедихте в богатството и красотата на ромските календарни празници. А също и на българските и турските календарни празници, с които толкова много си приличат.

Разбира се, ромите, както и другите народи, живеещи в нашето Отечество България, отбелязват не само празниците, за които прочетохте, но и много други: Игнажден, Йордановден, Ивановден, Бабинден, Петровден, Димитровден и така нататък. **Проучете кои празници се отбелязват във вашия край и направете празничен календар!**

За целта първо попитайте своите баби и дядовци кои календарни празници са отбелязвали преди години (или пък отбелязват и днес) и как. Запишете всичко, което ви разказват. След това се съберете целия клас и нека всеки разкаже какво е научил. Тъй като навярно във вашето училище и клас учат ученици от различни етноси - роми, българи, турци и други - вие ще научите по нещо за всички празници, които се отбелязват във вашето село или град.

След това вземете голям лист кадастрон и разчертайте месеците на годината. Отбележете всеки празник с картинка, която смятате за най-подходяща. Например на 14 януари можете да сложите сурвакница (*Защо?*), на 6 май можете да сложите агне и така нататък. По този начин ще направите свой празничен календар, който ще е общ за всички етноси.

За да бъде вашият календар по-ясен, направете към него тетрадка с пояснение. В нея запишете какви обичаи и ритуали се изпълняват на всеки празник, а също така с какви легенди се свързва той. Като пример можете да ползвате учебното помагало.

ЖЕЛАЕМ ВИ УСПЕХ!

